

van wirskante

orgaan van heemkundekring 'Amalia van Solms', baarle-herzog-nassau

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

1976-2001

jaargang 16, nr. 4
1 december 2001

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Het Heemhuis

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o. rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Gerrit de Jong, Piet van der Flaas, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

16de jaargang nr. 4

1 december 2001

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	186
Zilver voor Amalia (4)	H. Janssen	188
Aon de praot mee... (9)	A. Moors	205
Tweeduizend jaar eten en drinken (4)	E. Verbiest	210
Werkgroep Kapel van Nijhoven (8)	G. de Jong	215
Baarlese dialectwoorden (2)	W. Olislaegers	224
Geschiedenis van de gulden (3)	J. Allies	226
Merkwaardigheden (29)	A. van Tuijl	229
De vier inheemse duivensoorten (1)	P. van der Flaes	231
Arme Amalia (38)	A. van Tuijl	233
Aanwinsten BiDoc (12)	L. Luiten	235
750 jaar Zondereigen (4)	H. Janssen	236
Witte Kei-wandeling	Een deelnemer	238
Notulen van de 25e Algemene Ledenvergadering		239
Activiteitenkalender	A. Moors	243

Voorwoord

In de zomermaanden hebben we tal van buitenactiviteiten georganiseerd. Een van deze activiteiten was de lokale heemdag op zaterdag 18 augustus j.l. De organisatie had een agrarische dag in elkaar gestoken met een bezoek aan de paardenmelkerij in Castelré, twee zeer verschillende tuinen en tot slot een paprikakwekerij. Van een goed verzorgde picknick, gesponsord door mevrouw A. van Eijl, hebben we genoten bij de familie Hurks. Afsluitend zoals gebruikelijk een koffietafel, deze keer in Ulicoten. De organisatie kan terugkijken op een zeer geslaagde dag met bijna honderd deelnemers. Volgend jaar wordt het onze tiende lokale heemdag en daar kijken met z'n allen nu al naar uit. Een dik verdiende pluim voor de organisatie.

Antoon van Tuyl is terug van zijn voettocht naar Santiago de Compostela, en daar zijn we met z'n allen blij mee. We hebben hem gemist. Een geweldige prestatie, zo'n voettocht in 101 dagen naar Santiago. Antoon heeft samen met ons de voettocht voor de tweede keer gelopen via een avondje napraten met "lichtbeelden". Prachtige beelden van de voettocht door België, Frankrijk en Spanje. Bovendien hebben we zijn prachtige handgeschilderde postkaarten en attributen kunnen bewonderen in het Heemhuis. De tentoonstelling "Pelgrimstocht in beeld" was een prachtige terugblik op deze bijzondere voettocht en oogste veel bewondering.

Natuurlijk is hij er weer: onze heemkalender 2002. Het is al de vijftiende editie en dus niet meer weg te denken uit de Baarlese huiskamers. De werkgroep 'Heemkalender' heeft gekozen voor het thema 'jaarlijks terugkerende activiteiten'. Aan de hand van de heemkalender krijgt U inzicht in de vele activiteiten die er in Baarle georganiseerd worden. We rekenen net als in de voorgaande jaren op veel kopers. Wij hopen van harte dat onze verkopers bij U een open deur hebben gevonden. Voor de ondersteuning bij voorbaat onze dank.

Het voornemen van het bestuur was om in dit jubileumjaar actief aan ledenwerving te doen. Doelstelling was het werven van 100 nieuwe leden, een hele opgave. Toch zijn we er bijna in geslaagd dit te bereiken. Onze bestuursleden Fonny de Rooy en Dré Moors hebben de handschoen opgepakt en zij hebben voor 75 nieuwe leden gezorgd. Een prachtig succes en een bevestiging dat er veel

belangstelling is voor onze lokale geschiedenis. Het zou inderdaad mooi zijn als we onze doelstelling zouden halen. Interesse voor heemkunde: meld je dan gewoon aan bij onze bestuursleden of in het Heemhuis.

Zoals je kunt lezen hebben we een actief heemkundig jaar achter de rug. Onze gewone activiteiten, jubileumactiviteiten en activiteiten in het kader van 750 jaar Zondereigen. Gelukkig hebben vele handen hieraan meegewerkt. De ene al wat meer dan de andere maar dat zal altijd zo blijven. Iedereen hiervoor bedankt.

Het nieuwe jaar dient zich al weer snel aan dit zal ongetwijfeld veranderingen met zich mee brengen. Denk alleen al maar aan het invoeren van de euro en het inleveren van onze nationale munten. Hopelijk een verandering ten goede. Maar zoals gebruikelijk zetten we het nieuwe jaar in met onze nieuwjaarsreceptie op zondag 6 januari 2002. Het bestuur hoopt vele leden en sympathisanten te mogen begroeten.

Ad Jacobs, uw voorzitter.

Zilver voor Amalia (4): Heemkundige werking I

Herman Janssen

De doelstelling van onze kring is het beoefenen van de heemkunde. Het besturen van de vereniging (hoofdstukken 1 en 2) of de huisvesting ervan (hoofdstuk 3) zijn slechts de noodzakelijke voorwaarden om het doel te bereiken. Het succes wordt dus niet bepaald door het hoge ledental, de goede financiën of de unieke huisvesting, maar door de kwaliteit en de kwantiteit van de beoefende heemkunde.

In de vorige hoofdstukken is al gebleken dat er één rode lijn loopt door de geschiedenis van onze vereniging: een chronisch tekort aan actieve leden. Daarom duurde het een tijd vooraleer de heemkundige werking ontstond. Of zoals dr. Loffeld het zo mooi uitdrukte: een incubatietijd moest worden in acht genomen. Het trage groeiproces verliep ook niet rechtlijnig maar met horten en stoten, met vallen en opstaan. De noodzakelijke oprichting van bepaalde werkgroepen werd meestal reeds jaren tevoren aangevoeld.

Het groeiproces werd in sterke mate beïnvloed door initiatieven en ondersteuning vanuit het bestuur. Heel wat werkgroepen werden bovendien gedragen door bestuursleden. Dit verklaart ook de talrijke periodes van stagnatie of terugval: alle extra taken in verband met de organisatie van herdenkingen en de verbouwingen aan het Heemhuis kwamen steeds opnieuw terecht bij dezelfde kleine kring van (bestuurs)leden. Uiteraard ging dit ten koste van hun dagdagelijkse bezigheden voor de heemkundekring, o.a. de heemkundige werking.

4.1. Na de installatie van het nieuwe bestuur

De eerste negen jaar stelde onze heemkundige werking niet veel voor. Tot 1982 werd de heemkunde beoefend door één persoon (dr. Ed Loffeld) en bovendien niet eens in naam van de vereniging. Na het overlijden van Loffeld viel de werking helemaal stil en dreigde de heemkundekring teloor te gaan.

Met de installatie van het nieuwe bestuur begin 1985 kwam daarin verandering. Getracht werd te komen tot een meer actieve en gemeenschappelijke opzet (werken onder het vaandel van de vereniging en niet op individuele basis). Dat was niet eenvoudig omdat de noodzakelijke voorwaarden om het doel te bereiken nog niet waren vervuld: er waren amper leden (laat staan actieve leden) en de minieme geldreserve slonk zienderogen onder de nieuw ontwikkelde activiteiten. Het grootste probleem om te komen tot een groepswerking was wellicht nog het ontbreken van een eigen werk- en vergaderruimte.

Frank van Hest ontpopte zich tot het brein achter de vernieuwde heemkundige werking. Hij werd door het bestuur tot projectbegeleider benoemd en stelde een werkschema op. In eerste instantie mislukte een poging om groepen aan het werk te zetten rond allerhande aandachtsvelden. Besloten werd om niet teveel hooi op de vork te nemen en te beginnen met de oprichting van één enkele werkgroep: 'Boek 1000-jarig bestaan Baarle'. Vanuit deze breedgeoriënteerde werkgroep scheidden zich specifieke deelgroepen af met als vooropgestelde gezamenlijk eindproduct een boek over '1000 jaar Baarle'.

Een eerste algemene werkvergadering werd gehouden op 2 mei 1985: leden en oud-leden werden persoonlijk en mondeling uitgenodigd. De vergadering was zeer vruchtbaar en reeds op 6 juni namen een aantal leden spontaan zitting in deelwerkgroepen. In oktober echter werd de werking onbevredigend genoemd: de bijeenkomsten werden omschreven als buurtavonden. Frank vroeg vervolgens om de vooropgestelde activiteiten te omschrijven, een planning op te maken tot 1988 en een vergaderrooster voor 1986.

Hij stelde ook een discussienota op en die werd op 27 februari 1986 besproken met het bestuur en mevrouw Van de Veen: namens het Noordbrabants Genootschap assisteerde zij werkgroepen van heemkundekringen. Prioriteit werd gegeven aan het uitwerken van een uitgebreid activiteitenprogramma: Amalia moest laten zien wat ze de gemeenschap te bieden had. Regelmatig moest ze iets van zich laten horen. Ook de verschillende werkgroepen moesten mekaar laten zien wat er al was gepresteerd. Tegelijkertijd werden cursussen ter ondersteuning aangeboden, vooral in verband met het schrijven van geschiedkundige artikelen.

Op 13 augustus 1987 nam Frank ontslag als projectleider en bestuurslid in verband met zijn nakende vertrek naar Thailand. Dit betekende een groot verlies voor onze kring: Frank was bekwaam en hij werkte ondersteunend en structurerend.

Dankzij zijn dynamiek ontstonden voor het eerst in de geschiedenis van onze vereniging heemkundige werkgroepen: 'Boek 1000-jarig bestaan Baarle', 'Baarlenaren interviewen', 'Archiefonderzoek' en 'Ulicoten'. De werkgroepen 'Kunst', 'Archeologie en Prehistorie', 'Spoor- en wegennet', 'Gebouwen' en 'Landschap' bestonden niet lang of waren maar weinig actief.

Werkgroep 'Boek 1000-jarig bestaan Baarle'

In 1985 werd een aantal deelgroepen opgericht met als gezamenlijke doelstelling de publicatie van één of meerdere boeken ter gelegenheid van het 1000-jarig bestaan van Baarle in 1992. De installatie van een overkoepelende werkgroep echter verliep moeizaam. Het duurde tot 1 september 1988 vooraleer de plannen konden worden gepresenteerd voor een speels maar gedegen boekwerk, encyclopedisch van opzet. Na het afhaken van Paul van Tilburg eind 1989 werd de kerngroep door Jos Jansen en Antoon van Tuijl opnieuw opgestart. Eind 1990 werden gastschrijvers uitgenodigd en wachtte men op de offerte van de drukker. Werkavonden in het Heemhuis werden georganiseerd: het waren de voorlopers van de open-dagen op woensdagavond.

Na het verkrijgen van financiële ondersteuning door de Rabobank, het inleveren van de hoofdartikelen, het verzamelen van fotomateriaal, het op computer zetten van de teksten, kortom na vele slapeloze nachten van Jos omwille van de tijdsdruk kon na het verlenen van vier maanden uitstel het boek op 4 oktober 1992 worden gepresenteerd. Het kreeg de naam 'Baarle in Stukken' en werd al vlug een standaardwerk voor al wie verder onderzoek zou verrichten naar het heden en verleden van onze enclavegemeenten. De verkoop liep buitengewoon goed: sinds eind 1999 is 'Baarle in Stukken' dan ook uitverkocht.

'Baarlenaren interviewen'

Deze werkgroep stelde zich tot doel om Baarlenaren op leeftijd te interviewen en op die manier anekdotes, gebeurtenissen, situaties of verhalen vast te leggen

uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Vooral An Gulickx was actief in deze werkgroep. Begin 1987 gingen meerdere personen meedoen en werd er flink werk geleverd. Daarna ging het op en af: begin 1990 en medio 1995 moest de werking door An terug worden aangezwengeld. De werkgroep is thans ingedommeld.

‘Archiefonderzoek’

De werkgroep ‘Archiefonderzoek’ werd als één van de eerste opgericht. Ad Jacobs en Jos Jansen hadden op 18 juni 1985 een verkennend gesprek met archivaris Zom. Het opzet was groots en de doelstelling gecompliceerd. Deze werkgroep kan worden beschouwd als de voorloper van onze BiDoc (Bibliotheek en Documentatiecentrum): de leden wilden het archief van Amalia op steekkaarten zetten en waren van plan boeken te kopiëren of aan te kopen. Verder hielden ze zich bezig met het opstellen van een literatuuroverzicht betreffende Baarle. Archieven werden bezocht om te informeren naar hun inventaris voor wat betreft Baarle en hun openingsuren. Ook werd getracht de persoonlijke archieven van alle leden van onze vereniging te ontsluiten en bij de heemkundige werking van onze kring te betrekken. ‘Archiefonderzoek’ moest andere werkgroepen ondersteunen door het verstrekken van informatie. Zelf wou deze werkgroep ook overgaan tot het uitwerken van bepaalde voorkeursonderwerpen, zoals verenigingsleven, gezondheidszorg, nijverheid en Ulicoten.

Gezien de uitgebreide doelstelling en het geringe aantal bijeenkomsten (men vergaderde eenmaal per kwartaal) zal het ons niet verbazen dat een tekort aan mankracht werd ervaren. Er werd onvoldoende activiteit ontwikkeld om op korte termijn grootse resultaten te behalen. De huisvestingsproblemen en de verbouwingswerkzaamheden slorpten de daaropvolgende jaren zoveel tijd en aandacht op dat de werkgroep Archiefonderzoek stilletjes ophield te bestaan.

WG Ulicoten

De voorkeursonderwerpen ontwikkeld door de werkgroep Archiefonderzoek lagen aan de basis van de oprichting van de werkgroep Ulicoten. Met name Jeroen Geerts, op dat moment het enige lid van onze vereniging in Ulicoten, maakte zich daarbij verdienstelijk.

Door het grote succes van de door onze vereniging georganiseerde filmavonden in Ulicoten groeide de overtuiging dat ook een groepsgerichte heemkunde-beoefening in Ulicoten haalbaar was. Op 24 april 1986 werd in het Dorpshuis een informatie-avond gehouden. Op 4 juni 1986 werd in café De Zwaan een nieuwe werkgroep opgericht met als enige doelstelling het bewaren van het Ulicotense erfgoed.

Fons Willemsen nam de voortrekkersrol van Jeroen over. Zijn groot enthousiasme leidde onmiddellijk tot concrete resultaten: voorwerpen werden verzameld, interviews afgenomen en gezichten op foto's benoemd. In een later stadium werden feestelijkheden georganiseerd met tal van hoogtepunten. Een speciale vermelding verdienen de feestelijkheden ter gelegenheid van het eeuwfeest van Jantje van Vugt in 1987, de Bernardustentoonstelling in 1990 met ruim 700 bezoekers en de brochure van Jeroen Geerts over de 'H. Bernardus en de kerk van Ulicoten'. In 1991 werden op de jaarmarkt 317 zakjes zand uit Niemandsland verkocht en verscheen de Niemands Koerier.

In 1994 vierde de gemeenschap dankzij de werkgroep Ulicoten de 550ste verjaardag van de eerste schriftelijke vermelding van Ulicoten. De viering werd ingezet met een mis en daarna volgden een receptie met Ulicoeken, de presentatie van het boek 'Tussen Bollekens en Bremer', een hobbytentoonstelling, een historische tentoonstelling, een jeugddag, een sportavond, een oriëntatiefietstocht met opdrachten in de buurtschappen en een picknick bij de kapel. Datzelfde jaar werd op 20 augustus voor het eerst in jaren weer een processie georganiseerd naar de Bernarduskapel. Later op het jaar volgde de herdenking van de 50ste verjaardag van de bevrijding met opvoering van een toneelstuk.

In 1996 werd de gracht rondom de Bernarduskapel uitgediept door leden van de werkgroep en een jaar later werd een massa spulletjes uit de collectie van Fons Willemsen tentoongesteld. Nagenoeg de volledige collectie werd geschonken aan onze kring waarna Fons het zilveren draaginsigne van Brabants Heem werd aangeboden. Op 28 april 2000 werd Fons bovendien onderscheiden als Lid in de Orde van Oranje Nassau voor zijn inzet voor het verenigingsleven en voor het behoud van het Ulicotense culturele erfgoed.

De laatste jaren is de werkgroep Ulicoten onder andere actief met het plaatsen van toponiemen op kaarten en het verzamelen van oude liedjesteksten. De werkgroep zorgt voor een goede integratie van Ulicoten in de werking van de heemkundekring en verleent allerlei hand- en spandiensten zoals het ronddragen van ons tijdschrift en de kalenderverkoop. 'Ulicoten' is onze langst functionerende werkgroep.

Minder succesvolle werkgroepen

Een aantal groepen kwam bij de oprichting niet echt van de grond. De werkgroep 'Kunst' werkte in 1987 één interview af. De twee leden trachtten tevergeefs gegevens betreffende Baarlese kunstenaars en Baarlese kunstvoorwerpen te inventariseren en uit te werken.

De werkgroep 'Archeologie en Prehistorie' hield zich bezig met het beschrijven van Baarlese vondsten uit de Steentijd tot de Romeinse tijd. Men wilde komen tot een literatuurstudie, het verzamelen van afbeeldingen, het in kaart brengen van de vondsten, het beschrijven van de leefomstandigheden in de betreffende periode en het verrichten van veldwerk binnen de gemeente Baarle. De werkgroep echter kwam nauwelijks tot concrete resultaten. Ook de werkgroepen 'Spoor- en wegennet', 'Gebouwen' en 'Landschap' functioneerden niet zoals gehoopt.

4.2. Een eigen identiteit voor 'Amalia'

Na het vertrek van Frank van Hest gebeurde er de eerstvolgende jaren weinig op heemkundig gebied. Frank bleek jarenlang onvervangbaar, mede omdat alle aandacht uitging naar de huisvestingsproblemen van onze vereniging.

Het beperkte succes bij de oprichting van de eerste werkgroepen kan worden verklaard door de omvang van de bestuurszorgen: een te beperkt aantal (bestuurs)leden nam meer en meer initiatieven op verscheidene fronten. Getracht werd de vereniging een nieuw imago aan te meten. Onze vereniging verwierf uiteindelijk haar vaste plaats in de Baarlese gemeenschap door middel van een ruimer activiteitenaanbod, het verkrijgen van een eigen huisvesting, de uitgave van een eigen tijdschrift en de verkoop van een heemkalender.

Een eigen tijdschrift

Reeds bij de oprichting van onze vereniging was men zich ervan bewust dat een eigen periodiek het heemkundig onderzoek kon stimuleren met het oog op de publicatie van de resultaten. Loffeld wist dat interesse bij de bevolking kon worden gewekt door het uitgeven van een eigen periodiek. Tijdens de bestuursvergadering van 11 mei 1981 werd dan ook gedacht aan het formeren van een redactiecommissie om regelmatig uitgaven op stencil te verzorgen. Het ontbrak echter aan de nodige mankracht om de continuïteit te verzekeren en daarom werd geen initiatief ontwikkeld.

Het duurde uiteindelijk nog tot september 1986 vooraleer een eerste nieuwsbrief verscheen ter gelegenheid van het tienjarige bestaan. Vier maal per jaar wilde men voortaan op deze manier de communicatie verzorgen tussen bestuur, werkgroepen en leden. De nieuwsbrief kon de aanzet zijn om te komen tot een heemperiodiek.

Fons Raeijmaekers nam zeven jaar lang op zijn eentje de samenstelling van de nieuwsbrief op zich. De tien eerste nummers maakte hij eigenhandig op een typemachine. Als kaft volstond een geplooid groen A4-tje met het logo erop.

Vanaf november 1989 veranderde de opmaak. In totaal negen jaargangen lang nam Ed Ragas de opmaak voor zijn rekening, eerst onder redactie van Fons, daarna van de redactieraad. De publicatie werd mogelijk gemaakt door regelmatige donaties van de Rabobank. Ed bezorgde de nieuwsbrief met zijn computer een professioneler uiterlijk. Zijn kundigheid maakte van de nieuwsbrief een volwaardig tijdschrift met de langverhoopte inhoudelijk-heemkundige artikels naast het verenigingsnieuws. Maar liefst 23 nummers verschenen in een dikke, witte kaft met daarop een tekening van het Heemhuis. De firma Raak bv sponsorde de omslag door middel van advertenties voor Bar-le-Duc mineraalwater.

Toen in 1993 de nieuwsbrief eindelijk een naam kreeg, veranderde ook het uiterlijk: Ed gaf 'Van Wirskaante' het gekende blauw-witte jasje. Nogmaals twaalf afleveringen werden in deze vorm opgemaakt ten huize Ragas.

Een heemkalender

Sinds 1987 verzorgt de werkgroep Heemkalender de jaarlijkse uitgave van onze heemkalender. Doel daarvan is de sponsoring van onze vereniging door de Baarlese bevolking. Deze sponsoring bleek noodzakelijk omwille van een te verwachten exploitatietekort na de ingebruikname van het Heemhuis.

Het idee ontstond eind 1986 en via de ledenvergadering werd een werkgroep opgestart. Een eerste bijeenkomst ging door op 8 mei 1987. Een paar maanden later was de kalender van '88 klaar. Door middel van vaste verkoopadressen en vooral huis-aan-huis-verkoop was sprake van een grandioos succes.

Nog altijd wordt de heemkalender jaarlijks omtrent september gepresenteerd, waarna de verkoop kan starten. Korte tijd na de presentatie komt de werkgroep alweer samen om het onderwerp voor de volgende kalender te bepalen. De fotokeuze maken is het moeilijkst: welke foto past bij welke maand, lukt het om een eerlijke verdeling te maken tussen Hertog en Nassau, tussen het centrum en de buitengebieden? Als de werkgroep daar zicht op heeft, gaan Ineke en Femie op fotojacht. Antoon bekijkt intussen waar de informatie voor de teksten gevonden kan worden. Na een paar maanden wordt de definitieve volgorde vastgesteld. Samen met de teksten en het kalendarium worden de foto's vervolgens ingeleverd bij de drukkerij. Na het bekijken van de drukproeven nadert september alweer en kan de nieuwe kalender worden gepresenteerd.

De heemkalender is een begrip geworden in Baarle en voor veel mensen een echt verzamelobject. De kalenderverkoop kwam niet alleen de financiën maar ook de naambekendheid van onze vereniging ten goede. Dit jaar zal alweer de 15de editie worden gepresenteerd.

4.3. Na de ingebruikname van het Heemhuis

De verbouwing en de inrichting van het Heemhuis hebben veel energie gekost en gingen gezien het beperkte aantal actieve leden ten koste van de heemkundige werking. In 1990 vroeg het bestuur zich af of de slapende werkgroepen konden worden geactiveerd. Het leek alsof alleen bestuursleden nog actief waren. Ook werd de oprichting van een paar nieuwe werkgroepen overwogen: 'Floron' en 'Heemtuin'.

Floron

Floron is de afgekorte naam voor 'Stichting Floristisch Onderzoek Nederland'. Deze stichting stimuleert en coördineert het werk van vrijwilligers die zich bezig houden met het inventariseren van de Nederlandse plantengroei. Sinds 1989 zijn door honderden vrijwilligers al honderdduizenden waarnemingen gedaan. Floron heeft die allemaal verwerkt in geautomatiseerde bestanden. Zo wordt geprobeerd een inzicht te krijgen in de verbreiding van de ongeveer veertienhonderd in Nederland voorkomende soorten hogere planten. Jaarlijks worden alle gegevens bijgewerkt.

De waarnemingen worden gedaan per vierkante kilometer. Daartoe werd heel Nederland opgedeeld in zo'n veertigduizend vakken van 1 km². Floron streeft ernaar elk jaar zoveel mogelijk blokken te laten onderzoeken. De gegevens maken het mogelijk veranderingen in de flora te signaleren. Ze zijn tevens belangrijk voor het beheer en de bescherming ervan. Floron wordt geleid vanuit een landelijk bureau in Leiden. Er wordt nauw samengewerkt met het Rijksherbarium en het Centraal Bureau voor Statistiek.

Fons Willemsen en Ad Jacobs stonden aan de basis van de oprichting van de Baarlese onderafdeling. Via de wekelijkse publicaties van 'Grasduinen' in De Stem kwamen zij in contact met de districtscoördinator van Floron voor de Baronie Breda: Peter van Ruth. Besloten werd om deel te nemen aan het project. Baarle was wat betreft de inventarisatie van planten nog onontgonnen gebied.

Na een eerste stage in de omgeving van Chaam, ging het tweetal samen met Fons Keustermans op pad. Hun voorkeur ging uit naar het landelijke Ulicoten, hun geboortedorp. De eerste wandeling vond plaats op 14 mei 1991. Dat jaar werden op een vijftiental dinsdagavonden planten gezocht, gedetermineerd en geïnventariseerd. Het waren aangename, doelgerichte en leerzame uitstappen in de Baarlese natuur. Ook beginners konden aansluiting vinden en stilaan breidde de werkgroep zich uit. De leden werden alsmaar actiever en onlangs nog werd de werkgroep ter gelegenheid van haar tienjarige bestaan aan het grote publiek gepresenteerd door middel van een tentoonstelling.

Heemtuin

In 1991 stelden Geert en Hilde Adams de aanleg van een heemtuin voor en het bestuur van de heemkundekring zag er wel iets in. Eerst echter moest een locatie worden gevonden. Een jaar later bleek de gemeente Baarle-Nassau hiervoor geen grond beschikbaar te hebben: verwezen werd naar de Landinrichtingscommissie. Tijdens een gesprek met Carlo Braet kwam de continuïteit van het onderhoud als grootste zorgpunt ter sprake. Zou dit project iets nieuws bijdragen in deze regio? Wat was met andere woorden de toegevoegde waarde ervan?

Ad Jacobs en Antoon van Tuijl gingen nog eenmaal zelf op zoek naar een geschikte locatie. Tijdens de bestuursvergadering van 19 augustus 1996 echter werd het idee van een heemtuin terzijde geschoven, vooral omwille van de arbeidsintensieve aard van dit project: gezien het betrekkelijk kleine aantal actieve leden moesten er keuzes worden gemaakt binnen het brede werkveld van de heemkunde. Alle ideeën uitvoeren, bleek immers niet haalbaar. Daarop werd de werkgroep Heemtuin opgeheven.

4.4. Initiatieven naar aanleiding van 1000 jaar Baarle

De viering van het duizendjarige bestaan van Baarle in 1992 bezorgde onze vereniging heel wat publiciteit. Op 18 oktober 1988 vond de eerste vergadering plaats van een gemeentelijke stuwgroep, waar de globale opzet en doelstelling werden besproken. In 1990 werd een stichting opgericht en het eerste persbericht in Ons Weekblad op 2 februari 1990 maakte reeds duidelijk dat het Heemhuis en de heemkundekring een belangrijke rol zouden spelen.

Dit leidde voor onze vereniging begin 1992 zowaar tot de verkiezing tot 'Baarlenaar van het Jaar', wat niet alleen tientallen nieuwe leden opleverde maar ook een stimulans voor de heemkundige werking betekende: de waardering van de gemeenschap werd naar waarde geschat en bood vertrouwen voor de toekomst. Deze opsteker konden we best gebruiken: de viering bracht ook een heleboel extra werk met zich mee en bestaande initiatieven (zoals de nieuwsbrief) kwamen wegens tijdsgebrek zwaar onder druk te liggen.

De verwezenlijkingen waren niet gering: een jaarboek, een tentoonstelling, een regionale heemquiz en een heemkundig werkkamp. Een aantal van deze

organisaties kende een vervolg en groeide inmiddels uit tot klassiekers: we denken met name aan de Baarle-1000 plus Quiz en de Lokale Heemdag.

Werkgroep Baarle-1000 plus Quiz

In 1991 namen voor het eerst leden van onze vereniging deel aan de regionale heemquiz, toen georganiseerd in Rucphen. Op 10 december 1992 werd deze quiz door onze vereniging naar Baarle gehaald. In september '92 werd daarvoor een werkgroep samengesteld. Uiteindelijk zakten veertien kringen af naar De Lindenboom. Quizmasters waren Ben Wentink en Bep Marcus.

In het kader van 1000 jaar Baarle organiseerde ook de Stichting Jeugdwerk Baarle een quiz, meer bepaald voor Baarlese verenigingen. Omwille van het succes ervan vermeldde de derde nieuwsbrief van 1993 dat onze vereniging laatstgenoemde quiz zou voortzetten onder de naam 'Baarle-1000 plus Quiz'. De eerste door onze vereniging georganiseerde editie vond in de Steppe plaats op 21 oktober 1993.

Na zeven edities besloot Ed Ragas de quiz in eigen naam te organiseren. De heemkundekring vond dat dit niet kon omdat de Baarle-1000 plus Quiz altijd door de heemkundekring werd georganiseerd en gefinancierd, ook al was Ed de drijvende kracht achter de werkgroep. Besloten werd om alle teams te informeren omtrent de gewijzigde situatie en de nodige klaarheid te scheppen. Gezien het belang van de quiz voor de Baarlese gemeenschap werd een verdere confrontatie met Ed uit de weg gegaan.

Heemkamp

Medio 1990 meldde de Stichting Brabants Heem dat de organisatie van het Heemkundig Werkkamp aan Baarle was toegewezen ter gelegenheid van het duizendjarige bestaan van het dorp. Als motto werd 'een grenzenloos heemkamp' vooropgesteld. Op 24 september 1991 vergaderde voor het eerst de werkgroep Heemkamp, samen met vertegenwoordigers van Brabants Heem. Ondersteuning werd toegezegd en de datum bepaald op 19, 20, 21 en 22 augustus 1992.

Niet zozeer het programma maar de overnachting zorgde voor de nodige problemen. Pas in laatste instantie kon slaapgelegenheid worden geregeld in het

SOB-gebouw. De 140 deelnemers konden na afloop terugkijken op een zeer geslaagde organisatie met fietsuitstapjes naar Baarle, Ulicoten, Zondereigen en Turnhout. Het Heemkamp, thans Brabantse Heemdagen genoemd, werd afgesloten na een bezoek aan beide gemeentehuizen, de Remigiuskerk en het Heemhuis.

De geest van het Heemkamp bleef nawerken in Baarle en het idee werd geopperd om op kleine schaal verder te gaan: een werkgroep Lokale Heemdag werd opgericht en voortaan zou jaarlijks met groot succes een verrassend dagje uit in Baarle worden georganiseerd. De eerste Lokale Heemdag vond plaats op 3 juli 1993. Dit jaar zijn we aan de negende editie toe.

4.5. Heemkundige werking kort na het feestjaar 1992

Na het wegebben van de grootste drukte begin 1993 dienden nieuwe uitdagingen zich aan. Onze vereniging speelde een belangrijke rol in de werking van het gemeentelijk 'Comité Baarle 50 jaar bevrijd', opgericht op 21 december 1993. Ad Jacobs was de voorzitter ervan. De doelstelling van het comité was tweërlei: enerzijds de oprichting van een monument voor de Poolse militairen en anderzijds de organisatie van herdenkings-activiteiten. Op 3 februari 1994 kon het programma al worden voorgesteld aan de Baarlese bevolking.

Daarnaast werden nieuwe werkgroepen als 'De Noordelijke Singelpanden' en 'Nisbeelden' opgericht. Voor wat betreft de heemkundige publicaties werd een grootse reorganisatie doorgevoerd via de oprichting van een redactieraad.

De Noordelijke Singelpanden

Het verzoek van de Rabobank betreffende het samenstellen van een brochure over de voormalige bewoners van de door de bank aangekochte panden aan de Singel werd in 1992 positief ontvangen door het bestuur. Op 4 maart 1993 werd een werkgroep opgericht. Na een dertigtal bijeenkomsten werd de doelstelling bereikt: de uitgave van het boek 'De Noordelijke Singelpanden'. De laatste werkvergadering vond plaats op 7 oktober 1994, waarna de groep werd ontbonden.

Nisbeelden

Tijdens de ledenvergadering van 1993 vroeg het bestuur om een werkgroep op te richten met het oog op de inventarisatie van de Baarlese nisbeelden. De daaropvolgende jaren werden zo'n 130 nissen geïnventariseerd en gefotografeerd. In 1997 liep in de nieuwe Benedenzaal een opgemerkte tentoonstelling. Een boek over dit onderwerp zit nog in de pen.

Redactieraad

De redactieraad ontstond uit verschillende, versnipperde initiatieven: de nieuwsbrief, het jaarboek, het boek 1000 jaar Baarle, De Noordelijke Singelpanden, de Heemkoerier, de inschrijvingsfolder, enzovoort. Er was nood aan coördinatie van de publicaties: alle in de praktijk opgebouwde deskundigheid moest worden gebundeld en fouten uit het verleden moesten op die manier worden voorkomen. Zo werd in 1991 de brochure 'Onderwijs in Ulicoten' verspreid zonder uitdrukkelijke toestemming van de auteur, archivaris A.M.C. Zom: dit was geen eigen artikel waar de heemkundekring naar behoeven over kon beschikken.

Reeds in 1989 was er, naar aanleiding van de geplande uitgave van jaarboeken, sprake van een nieuw op te richten redactieraad. Het duurde nog tot 26 april 1993 alvorens werd beslist aan Ed Ragas te vragen om een redactieraad te vormen. Ed verzorgde al jarenlang de opmaak van de nieuwsbrief en had ervaring met het uitgeven van boeken voor diverse uitgeverijen: op dat moment had hijzelf een twaalfstal boeken geschreven over de meest uiteenlopende onderwerpen. De redactieraad zou voortaan alle publicaties van de vereniging verzorgen. Ook konden voorstellen worden geformuleerd richting bestuur. Ed Ragas werd aangesteld als coördinator voor de technische realisatie.

De eerste vergadering van de redactieraad vond plaats op 14 juli 1993. Het eerste nummer van de nieuwsbrief werd door de redactieraad uitgebracht in september '93. Fons Raeymaekers, de redacteur van het eerste uur, trad toe tot de redactieraad en Ed Ragas bleef de opmaak verzorgen: daardoor was de continuïteit gewaarborgd.

Redactieraad: van 'niewsbrief' tot 'Van Wirskaante'

Een van de eerste opdrachten van de redactieraad was het zoeken van een naam voor ons tijdschrift. 'Nieuwsbrief' immers was geen naam op zich, eerder een achterhaalde verwijzing naar de inhoud: de nieuwsbrief van weleer was in de loop der jaren veranderd in een heemblad met artikels over uiteenlopende onderwerpen.

Reeds begin 1991 verwierp de Algemene Ledenvergadering de naam 'Annales Baerlensis'. Waarschijnlijk werd die te moeilijk of misschien zelfs te elitair bevonden. Begin 1995 werd unaniem gekozen voor 'Van Wirskaante', een naam die door de redactieraad werd voorgesteld en die de werking van onze vereniging goed typeert. Alles wordt immers van twee kanten ('van wirskaante') bekeken: we zijn actief in Nederland en in België, we hebben leden aan beide kanten van de grens en we belichten zaken uit heden en verleden, zowel vanuit Baarle-centrum als vanuit de buitengebieden. De naam ligt bovendien goed in het gehoor en raakte dan ook vlug ingeburgerd.

De eerste Van Wirskaante verscheen in april 1995. Samen met de nieuwe naam kreeg ons tijdschrift ook een andere vorm: Ed's voorontwerp van september '95 kreeg terecht veel bijval en vanaf december '95 verscheen Van Wirskaante in de huidige vorm, inclusief de blauwe steunkleur. Intussen zijn we alweer 26 afleveringen verder.

De groei van het activiteitenaanbod zorgde ervoor dat het regelmatig verschijnen van ons heemblad een prioriteit werd: aankondigingen moesten tijdig de leden bereiken. Zo liep een uitstap in het kader van open-monumentendag volledig in het honderd omdat er in Ons Weekblad wegens plaatsgebrek geen melding van werd gemaakt en omdat Van Wirskaante te laat uitkwam.

Om zulke situaties te voorkomen, gaf de redactieraad zelf aan wanneer de nieuwsbrief zou verschijnen en werd vervolgens verwacht dat de redactie zich aan deze datum zou houden. Dit bleek voor Ed niet altijd haalbaar en daarom vroeg hij op 24 april 1995 ontheffing voor het maken en zetten van Van Wirskaante. Omdat geen geschikte opvolger werd gevonden, meldde Ed in het decembernummer dat hij de opmaak bleef verzorgen maar geen eigen bijdragen meer zou aanleveren.

April '96 herhaalde Ed zijn vraag om uit te kijken naar een vervanger. Acht nummers later (medio '98) zette hij definitief een punt erachter, alhoewel een opvolger nog altijd niet was gevonden. De eisen lagen dan ook vrij hoog: ons blad mocht er qua vorm niet op achteruitgaan en de opmaak betekende elke keer opnieuw een niet te onderschatten tijdsinvestering.

Vanaf september 1998 nam Herman Janssen tijdelijk de taak van Ed over. Hij verzekerde de kwalitatieve continuïteit en bracht meer regelmaat. Er kwamen vaste verschijndata: de eerste dag van de maanden maart, juni, september en december. Artikels werden uiterlijk een maand tevoren aangeleverd. Een groter aantal illustraties maakten het tijdschrift nog aantrekkelijker. Begin 2000 werd Van Wirskaante door de commissie voor Volksontwikkeling en Bibliotheekwerk van de Vlaamse Gemeenschap beoordeeld als 'verdienstelijk en goed'. Ons heemblad belandde daarmee in de op één na hoogste categorie (die van de wetenschappelijke publicaties is de hoogste).

Ed Ragas verzorgde bijna tien jaar lang de opmaak, meestal in moeilijke omstandigheden: vaak werd er te weinig kopij aangeleverd en moest Ed van node zelf enkele artikels schrijven. Enige verbetering was merkbaar toen Piet van der Flaes de redactie kwam vervoegen eind 1995. Vanaf medio '99 was er sprake van voldoende aanvoer van degelijke artikels nadat ook Dré Moors en Gerrit de Jong deel gingen uitmaken van de redactieraad. De laatste jaren bereikte Van Wirskaante overigens een meer dan behoorlijke omvang: in '99 telden we 224 pagina's. In 2000 waren er 300, mede dankzij de extra editie 'In de voetsporen van Bernardus'. De volgende jaren plannen we ongeveer 60 pagina's per nummer. Dat is zowat de maximaal te nieten dikte.

Door de toename van de kopij werd Van Wirskaante alsmaar duurder. De kostenstijging kwam behoorlijk ongelegen, gezien de onverwacht hoge verbouwingsrekening van de Benedenzaal. Getracht werd in eerste instantie om het aantal pagina's te beperken. Begin '98 echter werd ervoor geopteerd om Van Wirskaante te laten drukken bij sneldrukkerij Roggeband in Breda.

Medio 2000 tenslotte kwam Peter Tuytelaars in beeld voor het complete zetwerk. Hij nam de taak over van Herman, die zich binnen de vereniging op andere zaken ging toeleegen.

Redactieraad: de uitgave van (jaar)boeken

Publiceerde Loffeld nog onder zijn eigen naam, na diens overlijden wilde het bestuur publicaties realiseren op naam van de heemkundekring. Zo werd er tussen 1982 en 1985 tevergeefs onderhandeld over het manuscript van meester Joosen. Eind 1982 werkte J. Koks mee aan het samenstellen van de brochure '75 Jaar Harmonie St.-Remie'. Rond diezelfde periode was het niet mogelijk om de manuscripten van Kramer te bemachtigen en bleek het ook niet haalbaar om de artikelen van broeder Rafaël (omtrent de parochie-geschiedenis) uit te geven in brochurevorm omwille van de beperkte oplage. In 1986 werd nog geïnformeerd naar het archief Loffeld in Gemert, maar eind jaren '80 had Amalia van Solms nog altijd geen eigen boek gepubliceerd.

Daarin kwam verandering toen Ed Ragas eind '89 voorstelde om jaarboeken uit te geven om met de winst de huisvestingskosten te betalen. Op 6 juni 1991 werd het eerste jaarboek gepresenteerd tijdens de bijzondere algemene ledenvergadering ter gelegenheid van het 15-jarige bestaan van onze vereniging. De verkoop viel tegen: er kon geen winst worden genoteerd.

In 1992 werd Baarle in Stukken uitgegeven door de werkgroep 'Boek 1000-jarig bestaan Baarle'. De verkoop liep uitstekend, mede door de belangstelling omwille van het feestjaar en door de aantrekkelijke verkoopprijs na sponsoring.

Het jaarboek 1993 kon maar weinigen bekoren, zo bleek althans uit de verkoopcijfers. Dit betekende een enorme financiële en psychologische tegenvaller. De redactieraad had het hier behoorlijk moeilijk mee. Oplossingen werden gezocht om de afzet te garanderen: gedacht werd aan het verhogen van het lidgeld om vervolgens het boek gratis aan elk lid te bezorgen. Dit bleek financieel niet haalbaar.

Het jaarboek drukte zwaar op de begroting van de heemkundekring en daarom werd besloten ermee te stoppen. Dit was een verkeerde beslissing, wellicht ingegeven door een gebrek aan waardering van de Baarlese bevolking en de niet te onderschatten tijdsinvestering. De redactieraad slaagde er voor wat betreft de jaarboeken ook onvoldoende in om Ed te ondersteunen. Zuiver financieel bekeken nochtans zou het resultaat van de goede jaren kunnen opwegen tegen dat van de slechte, op voorwaarde dat de winst van het ene jaar ook

daadwerkelijk werd aangewend ter compensatie van het verlies van een ander jaar. De onzekerheid betreffende de verkoop en het telkens opnieuw weerkerende financiële risico wogen waarschijnlijk zwaarder dan de uiteindelijke verliescijfers.

Besloten werd om voortaan alleen bij speciale gelegenheden themaboeken uit te geven, met klantenbindende artikels vol raakvlakken met de Baarlese bevolking en veel groepsfoto's. In 1994 verscheen 'Tussen Bollekens en Bremer' ter gelegenheid van de viering van 550 jaar Ulicoten. Ed heeft dit boek zelf gezet, wat een aanzienlijke besparing betekende. De verkoop liep fantastisch en de opbrengst kwam ten goede aan de restauratie van de Bernarduskerk.

De publicatie van een boek over het onderwijs in Baarle werd verhinderd door een drukke agenda van de redactieleden. Ook de uitgave van een boek over de Baarlese nisbeelden kon nog niet worden gerealiseerd. Wel slaagde Pieter van Eijck erin de 'Annales Baerlensis' van pastoor Gerardus van Herdegom uit het Latijn te vertalen. Het boek werd uitgegeven ter gelegenheid van de door onze vereniging georganiseerde Landdag van de Gouw Antwerpen in 1998. Deze publicatie is vanuit historisch oogpunt van groot belang en ontsluit een belangrijke periode uit de Baarlese (enclave)geschiedenis.

Kort daarna werden door onze vereniging teksten aangeleverd voor een uitgave in samenwerking met het GOB: 'Baarle, proeftuin voor Europa'. Aan uitgebreide artikels zoals 'St-Ambrosiusgilde' en 'In de voetsporen van Bernardus' werd een volledig nummer van Van Wirskaante gewijd.

Aon de praot mee (9)... Fons Keustermans, 'Ik heb altijd kluizeneir willen worden'

Dré Moors

Wie is Fons Keustermans

Fons werd geboren op 19 februari 1924. Hij is nu dus 77 jaar. Zijn geboortehuis stond in Baarle-Nassau, in het buurtschap Boshoven. Toen hij drie jaar was verhuisde het gezin naar de Hoogstratensebaan. Het huis daar, al weer lang geleden gesloopt, stond vóór zijn huidige woning. Fons komt uit een gezin met acht kinderen, vier jongens en vier meisjes.

In 1956 trouwde hij met zijn vrouw Bertha Viskens, tot dan woonachtig in Zondereigen. In het gezin werden 9 kinderen groot gebracht. Ongeveer drie jaar geleden overleed zijn vrouw na een slopende ziekte. Een groot gedeelte van zijn leven is Fons werkzaam geweest als buitendienstarbeider bij de gemeente Baarle-Nassau. De belangrijkste typering van Fons: een zeer eenvoudige, sympathieke man, een natuurmens in hart en nieren.

Zijn jeugdjaren

Fons heeft zijn eenvoud van geen vreemden. Zijn vader moest hard werken om de kost te verdienen voor het grote gezin. Van 's morgens tot 's avonds was zijn vader te vinden op de toen nog woeste gronden rondom Baarle.

“Ik ben geboren op ‘Boskove’, dè meude gerust weten. Daor net om dun hoek, daor waor Jaon Kniknie wonde. Onze pa ging iederen dag haai spitten mee de schup. De ontginningen

vurtbrengen of te wel de woeste grond bewerken. Jè, er was toen veul haai. Toen ik nog op de lagere school zaat mos ik al mee gaon haai steken.”

Was dat niet zwaar Fons, vraag ik hem. “Zwaar? Dè wier nie gevraagd. Dè dede gewoon. Laoter, waren ons vaoder en ons moeder nie in staot om ons goed te onderhouden. Toen heb ik ok veur mun eigen wè gedaon. Verders laot ik mun eigen daor nie over uit!”

Uiteraard word ik nieuwsgierig. Even later verspreekt hij zich en blijkt dat hij ook nog wat gesmokkeld heeft. “Wat smokkelde jij dan Fons?” “Ge zijt al aon ut vraogen! Mar veuruit, eigenlijk van alles. Meer zeg ik nie. Trouwens, Jaon Knik ving ok wel eens bistjes. Ik heb daor niks van gezien. Ik wil daor ok niks van zeggen!”

En Fons vervolgt zijn levensloop: “Kattekwaod heb ik nooit uitgehaold. Ik waar un simpel menneke vruger. Mee ut leren ok. Ik mos hard werken om mee te kunnen. De broeders deeën de school. Die waren nie zo aangenaom. Ge wierd op de achterste baank gezet as ge slechter waart of zo. Ge wiert dan nie geholpen. Ze lieten oe mar zitten mee oe moeilijkheid.

Onze Jaon was un echt verken. Die zaat ok bij men in de klas. Hij sprong gerust uit de baank, begos dan mee zun benen te zwaaien en liet dan mer scheten! Men karakter is gelijk aandere. Ik zen nooit unne woeste gewiest”, aldus Fons.

Fons wil kluzenaar worden

Fons: “Vruger hai ik un apaart leven Dré. Ik ging nooit naor ut café. Ik waar altijd alleen en teruggetrokken van de meesen. Ik hai altijd ut vermoed van kluzeneir te worden. Ik ben enkele jaoren aon ut naodenken gewiest. Wè mot er mee men gebeuren, docht ik. Simpel ben ik en teruggetrokken, nie onder de meese. Ik zen nou eenmaol unne schouwe. Mar kluzeneir worden viel toch nie mee. Dè kunde hier eigenlijk nie worden, want dur zèn gin bossen genoeg. Mar ik heb ut altijd in mun gemoed gehad.

Dan heb ik getreurd of nie. Ergens wel. Mar toen kwaam er un aander lèven. In zen toen gaon werken en wonen bij Guust Sprangers bij dun Tielleman. Een wijs

boerke. Ik woude er as knecht. Ik waar toen zeventien jaor. Tot mun 33 jaor ben ik op verschaiene plakken boerenknecht gewiest.”

Werken en verliefdheid op het boerenbedrijf

Alles bijeen heeft Fons bij 4 boeren gewerkt. Het waren gemengde bedrijven. Thuis gaf hij al zijn verdiende geld af en kreeg dan twee kwartjes traktement per week. “Toen ik op Baolhaai terechtwaam wier ut allemaol een bietje aandere. Dun ouwe Chris Tielleman hai drie dochters. In dieën tijd kreeg ik zin in een van die dochters, en zij in men ok! Dunn ouwe Chris vond ut goed. Mar zun vrouw hai hoogmoed. Ik was mar unne haaispooier, hé. Op dun duur heb ik ut zelf uitgemaakt. Zon jaor of anderhalf heb ik er mee gevreeën. Zon bietje op afstaand, hè. Ja, we gingen wel de haai op. Mar dur is niks gebeurd. Dè zaat nie in men in. Mientje zette me soms wel eens tot iets aon. Mar dè dee ik nie. Ik hai zo men veurgedaacht: er mot mar eens iets meer van komen. Dan zitte zelf mee dun sukkel!”

In Zondereigen leert hij later zijn vrouw Bertha kennen. Na twee jaar verkering trouwt hij met haar. Samen krijgen ze acht kinderen. Opnieuw een groot gezin dus. En Fons lacht zich een brede grijns op zijn gezicht: “Kenderen maken kan iedereen. Det ies gelek unne schooiersstiel hé. Want hoe det ze ut tegenwoordig allemaol draaien, daor kunde ginne kop mir op krijgen!”

Natuur met een hoofdletter

Ik heb nog niet vaak mensen gesproken die zo opgaan in de natuur. Hier is werkelijk sprake van liefde voor moeder natuur. “Ik heb ut thuis met de papelel

in gekregen. Onze pa werkte altijd in de natuur. Ons moeder waar daor ok geweldig veur. Die gebruikte kruien die in de velden groeiden. De natuur in Baol is wel veul veraanderd. Toen was er veul mir woeste grond, mee bossen, heggen en haai. Er was ok heel veul wild. Korhoenders, hazen, fazanten, reeën. En allerlaai blommen in ut wild. Orchideeën ok ja. Die konde volop plukken. De gevlekte ziede bekaast nie mir. Bij ut Blommegoed ziede ze nog. De breedbladige ziede nog wel op meer plakken. Die kijken nie zo nouw wet er in de grond zit.

De bermen langs de kèrsporen wieren vruger nooit gemaaid. Prachtige blommen groeiden er toen. Tegeswordig maait de geminte wel en ze laoten ut maaisel liggen. En det ies funest veur de blommen. Ik heb wel natuurboeken gelezen. Mar nooit geleerd zoas Frans Vermeer nou. Ik heb veul van ons moeder geleerd en uit ouwe liekes. En dan ging ik de natuur in om te kijken of ut klopte.

Ut spuiten is de grotste vijand gewiest van de natuur. Mar gelukkig wordt er nou veurt veul minder gespoten. Ut komt goed mee de natuur, mar ut zal wel zunne tijd nodig hebben”, aldus Fons.

Rondom zijn huis aan de Hoogstratensebaan kan de natuur al vele jaren zijn gang gaan. Toen hij er ging wonen heeft hij er vele bomen en struiken geplant. Het is er een oase van rust. De vele zangvogeltjes voelen er zich thuis. Nu Fons niet meer goed uit de voeten kan houdt zijn schoonzoon Jef alles bij.

Gemeentearbeider

Op 28 oktober 1983 werkte Fons 25 jaar bij de gemeente. Hij wilde dat er toen weinig woorden gesproken werden. Maar het doet Fons zichtbaar goed als ik uit een plakboek voorlees wat zijn collega's toen van hem zeiden: “Fonske is een begrip. Een voorvechter van het milieu. Een eerlijke, oprechte en fijne mens.” En Fons pinkt een traantje weg.

Hij kijkt nog met veel plezier terug op zijn gemeentelijke arbeidstijd. “Ik heb heel wèt sloten en waterlopen schoongemaakt. Samen mee Jan Kerremans. We zijn veul samen gewiest. Mee Jaon Laurijssen heb ik ok altijd goed gewerkt. As Sooike Brandt andere arbeiders stuurde, dan was dè mar veur unne dag of twee, drie. Dan lagen ze al buiten gevecht! Die kossen dè nie volhouden.

Wij profiteerden nie van onze vrijheid. Sooike mos dikwijls aon ons moeder vraogen waar we bezig waren. Harrie Brandt waar unne hele aandere as zun vaoder. Maar pas op, ik zeg gin kwaod van Harrie! Dun burgemister en de wethouwers heb ik nooit gezien. Mar alléz, ut ies unne schone tijd gewiest. Mun hele leven in de natuur. Mee mun 61 jaor ben ik mee de Vut gegaon.”

Afscheid

Het wordt weer tijd om afscheid te nemen van Fons. Wat ongeduldig kijkt hij op de klok. Hij wil graag op de TV de H. Mis volgen. “Jè Dré, ik heb veul vertrouwen in ut geloof. Bidden doe ik heel veul. Mee munne gezondheid gaot ut jammer genogt nie mir zo goed. Mar allee. Ik heb fijn gebuurt. Marre, ik heb lang nie alles verteld!”

Fons, namens alle leden van onze Heemkundekring, hartstikke bedankt voor het fijne gesprek. Wij allemaal gunnen het jou dat jij nog jaren mag genieten van moeder natuur.

Tweeduizend jaar eten en drinken (4)

De Bourgondische keuken en de ontdekkingsreizen

Els Verbiest

Bourgondische hertogen en Portugese zeevaarten

De Nederlanden werden verenigd onder Filips De Goede. Het was een rijke periode, grote banketten werden georganiseerd. Er waren geen tafels, alleen schragen met planken belegd. Wild was nog altijd zeer gegeerd. Bourgondische wijn en Bourgondische overvloed zijn historische benamingen geworden. We kunnen ons onmiddellijk de kasteelkeukens voorstellen, de kelders met vleeshaken, kapblokken en grote vuren met braadspit.

De Oude Wereld kreeg concurrentie van De Nieuwe Wereld. Betere karvelen, kompassen en nauwkeuriger cartografie lagen aan de basis van de ontdekkingsreizen. Maïs, chocolade, koffie, thee en aardappelen verschenen als nieuwe elementen in het voedingspatroon. De aardappelen werden later zelfs het voedingsmiddel nummer één voor de gewone man: 'Een patat steken' werd de concurrent van 'een korst brood'.

Bourgondische tafelmanieren

Bourgondisch is spreekwoordelijk voor alles wat rijk en weelderig is, synoniem voor de levenskunst van het grote en brede gebaar. De hertogen van Bourgondië maakten de Bourgondische wijnen beroemd. Vooral Philips De Stoute zorgde hiervoor. Bekend blijft het banket van Philips De Goede in 1453, verhaald door kroniekschrijver Olivier de la Marche. "Er was een glazen fontein waaruit wijn klaterde en een standbeeld van een naakte vrouw uit wier borsten de zoete, gekleurde wijn van het dessert spoot. Er werd zelfs een pastei binnengedragen die een muziekkapel van 28 man verborg."

Bij het huwelijk van Karel De Stoute met Margaretha van York spotten de Brugse fonteinen Bourgondische wijn; van gulheid gesproken. De tafelmanieren werden ook gecultiveerder. In de Late Middeleeuwen gebruikten de disgenoten plakken

brood als borden, of houten en tinnen schijven zonder diepte. Het broodbord of 'tranchoir' was een teljoor van brood waarop men het vlees sneed. Na de maaltijd werd het broodbord aan de armen gegeven die het opaten. De grote schaal in het midden van de tafel voorzag in alle behoeften. Men haalde er met de vingers brokken uit naar keuze. Soms was er één mes voor allen. De gewone vork vond men eerst terug in de 16de eeuw. Men kende de grote vork met twee tanden om vlees aan de genodigden te presenteren.

Maïs, aardappelen en tomaten kwamen van Amerika naar Europa. De botanist Jean Ruel gaf in 1536 een beschrijving van de maïsplant. In 1539 was de maïs in Venetië en in dezelfde periode vinden we hem ook in Frankrijk. In Vlaanderen drong de maïs toen nog niet door.

Cacao, koffie en thee

Rond 1520 bereikte Mexicaanse chocolade in de vorm van staven en tabletten Spanje. In 1606 dronk men reeds cacao in de Spaanse Nederlanden. Met Maria-Theresia van Spanje, echtgenote van Lodewijk XIV, kwam de chocolade in Frankrijk terecht. Wie chocolade zegt, denkt onmiddellijk aan de befaamde pralines. De eerste werden vervaardigd door de persoonlijke kok van de Franse maarschalk Du Plessis Praslin. Oorspronkelijk was de praline niets meer dan een gebrande, met suiker geglaceerde amandel. Later werd het een bonbon van suikerbrij, amandelcrème en likeur in een omhulsel van chocolade.

Thee was eveneens een nieuwe drank. Hij kwam uit China. Hollanders en Engelsen brachten hem naar Europa in de 17de eeuw. In de 18de eeuw was thee populair in de Oostenrijkse Nederlanden. Koffie dronk men voor het eerst in Ethiopië of in de Arabische wereld. In 1450 dronk men koffie in Aden, in 1644 werd hij door Sue de la Roque ingevoerd in Marseille. In de 17de eeuw vonden we in Parijs het bekende koffiehuis 'Procope'; In de 18de eeuw wordt koffie populair bij ons.

Aardappelen

De aardappelen komen uit Amerika. De Spanjaarden leerden ze kennen in Peru in 1539. Vanuit Spanje volgde in de 17de eeuw de verspreiding over Europa. De aardappel blijft flets en melig van smaak, hoe men hem ook bereidt. Hij kan

nooit gerekend worden tot de populaire etenswaren; maar hij beschikt wel over een overvloedige en weldoende voedingskracht zodat hij volstaat voor mensen die slechts eten om in leven te blijven. Men verwijt de aardappel dat hij windopwekkend is, “maar wat betekenen een paar winden voor de krachtige organen van boeren en handarbeiders?” Dat was wat Diderot, Frans schrijver en filosoof, dacht van aardappelen in zijn beroemde encyclopedie, uitgegeven in 1705.

Aan het einde van de 18de eeuw was de aardappel het voornaamste vullend bestanddeel in de voeding van de gewone man. Het grillige klimaat van die tijd deed de graanoogst met de regelmaat van een klok mislukken en kwam steeds minder brood op de plank. Een paar West-Vlamingen hebben toen Europa gered. Ergens aan de kust kwam iemand op het idee om de eigenaardige knollen uit de apothekerstuin op grotere schaal te verspreiden. Ze werden in de medicijntuinen uitgeplant als mogelijk geneesmiddel tegen jicht. De knollen werden dan ook hier en daar in de keuken bereid. In een goede vijftig jaar veroverden de knollen het Europese continent. Noord en Zuid vielen met Olympische snelheid voor het nieuwe voedsel. In Pruisen werd heel het leger verplicht op aardappeldieet gezet. Na een paar jaar joeg het goed gevoede Pruisische leger heel de wereld de daver op het lijf.

De Portugezen vinden op dat moment hun nationaal gerecht uit: 'caldeirada', een stoofpot van vis met aardappelen. Denen, Engelsen, Ieren en noem maar op, zien ook uitermate veel brood in de aardappel. Slechts één land blijft achterwege: Frankrijk. De Fransen bleven zweren bij brood, brood en brood... en als er geen brood voor handen was, aten ze niet.

Oud of nieuw, het maakt niet uit

Aan soorten bestaat er voor het ogenblik geen gebrek. In wezen zijn er twee categorieën: vastkokende en zachtkokende (bloemige) aard-appelen. Van vastkokende is slechts recent sprake. Onze grootmoeder zaliger zou trouwens zeer bedenkelijk gekeken hebben naar aardappelen die je niet kon 'opschudden'. Vastkokende aardappelen hebben een meer uitgesproken smaak, je kan het nog meer onderstrepen door ze in de schil te koken. Dus helemaal niet schillen

kan ook; bijvoorbeeld krielaardappeltjes: koken en bakken in natuurboter of olijfolie en dan zouten.

Voor alle aardappelsoorten geldt één devies: koken in weinig water, anders poetst de smaak de plaat. De gaarheid van een aardappel is het makkelijkst te controleren met behulp van een scherp mesje en niet met een vork, want dan duw je het knolletje stuk.

Preiaardappelen

Dat prei en aardappel een gelukkig paar vormen, weet elke rechtgeaarde 'stoempliefhebber'. Met dit gerecht verlaten we echter onze nationale keukenpaden.

Ingrediënten voor vier personen: 1 kg vastkokende aardappelen, het witte deel van drie preien, 1 ui, 1 lepel bloem, een stevige klont boter, 1/3 liter melk, één kruidenboeket (tijm, laurierblad en peterselie), muskaatnoot, peper en zout.

De aardappelen schillen en in schijfjes snijden. Het wit van de prei wassen en fijnsnijden. De ui genadeloos fijnhakken. In een stoofpot verbroederen ui, prei en boter op een zacht vuurtje. Niet laten kleuren. We strooien er de bloem over uit. De melk gieten we in één klap over de groenten. Al roerend laten we alles aan de kook komen. De aardappelen in de prei-bechamel laten glijden met het goede gezelschap van het kruidenboeket. Deksel op de pan en zacht laten stoven, regelmatig omroeren om aanbakken te voorkomen. Kruiden met versgeraspte muskaatnoot en peper. Alles overscheppen in een gratineerschotel en onder de grill een kleurtje laten krijgen.

Bosaardappelen

Paddestoelen beschikken over een geheimzinnige aardse smaak. Een aardappel, de naam zegt het zelf. Allerhande wildgebraad en aanver-wante, van haas tot parelhoen, krijgen met deze bosaardappel als chaperon, een onverhoopte ruggesteun.

Ingrediënten voor vier personen: 300 gram boschampionns, 500 gram aardappelen, olijfolie, boter, 2 sjalotten, 2 sneden rauwe ham, bieslook, peterselie, knoflook, peper en zout, paneermeel. De boschampionns of andere wilde stoelen

schoonborstelen. Snijd ze in blokjes evenals de geschilde aardappelen. Op het fornuis komen nu twee dagelijkse braad-pannen met daarin een scheutje goede olijfolie. De ene pan staat op een zacht vuurtje, de andere op een hoog vuur. In de zachte pan keilen de aardappelblokjes en bakken ze goudbruin. In de andere pan bakken we de champignons en voegen deze bij de aardappelen. In de lege champignonpan smelten we de boter en bakken daarin de gesnipperde sjalotten en gesnipperde ham. Meng de inhoud van de beide pannen en pers er een teentje knoflook over uit. Kruid met peper en zout, bieslook en peterselie. Vul een gratineerschotel met het mengsel. Strooi boven op een beetje paneermeel en leg er kriskas een klontje natuurboter op. Schuif de schotel in de oven en laat hem 10 minuten ongemoeid. Smakelijk.

Bronnen

- Bistro en cookboek van Dirk De Prins
- Contactblad van de cultuurhistorische vereniging: 'Comité duizend jaar Meerbeek en de gildenkamer van Midden Brabant'

*Het bestuur van
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
wenst u
Prettige Feestdagen
en een voorspoedig 2002.*

Werkgroep Kapel van Nijhoven (8)

Gerrit de Jong

Wat ik zelf nog voor onmogelijk had gehouden in mijn vorige artikel bleek gelukkig een bezorgde gedachte mijnerzijds. Er is met man en macht, ondanks het noodweer van 23 juli, gewerkt om de Tweede Fase van de Renovatie/Restauratie van de Bidtuin van de Sint-Salvatorkapel tot een succes te maken. En het is een groot succes geworden. Op de avond voor de grote dag ben ik poolshoogte gaan nemen. Ik stond er versteld van wat er allemaal tot stand gebracht was. De 15 Geheimen van de Rozenkrans waren vakkundig in hun nieuwe omkastingen geplaatst. Het zijn werkelijk stuk voor stuk kunstwerken die Stan Grooten heeft gerestaureerd. Hij heeft zelfs de kolommen links en rechts naast de afbeeldingen van de 15 Geheimen kleurrijk bewerkt en van fijn lijnenspel voorzien, zodat het net lijkt of het marmeren pilaren zijn. Ook de teksten onder de afbeeldingen heeft Stan geheel in originele stijl neergezet. Maar er was en is meer¹: de haan compleet met kruis die door Willem van Gool is gerestaureerd en van bladgoud voorzien is terug op het torentje van de kapel. De voorgevel van de kapel en het torentje zijn gerestaureerd. De gedenksteden, eerste steenlegging door pastoor Vekemans naast de ingang en de gedenksteen van het Studentengilde boven de ingang, zijn gerestaureerd. De buitenverlichting die de kapel, klokkentoren en de Mariagrot verlicht is klaar. De Calvarieberg is deels met nieuwe stenen bedekt. De riolering rondom de kapel is volop in werking. Het pad rond de kapel, 800 m² is met gele Dolomiet verhard. Een nieuw hek is aan de voorkant van de Bidtuin aangebracht. Negen betonnen banken zijn verspreid door de Bidtuin neergezet. Het asverstrooiingsveld met gedenkmuur en gedenkmonument is ook klaar, compleet met gras en een gedeelte van de aanplant. Vele meters beukenhaag zijn geplant. Nieuwe misdienaarskleren zijn gemaakt. Met de Glas in Loodramen wil het niet zo erg vloten: het blauwe glas met reliëf wat rond de ramen zit is heel moeilijk na te maken, dus zoeken Lieve Vermeer en Willem van Gool nu naar alternatieven. De ANWB-borden die informatie over de Sint-Salvatorkapel verschaffen, en die gesponsord worden door het Prins Bernhard Cultuurfonds en de ANWB, zullen dit najaar nog nabij de kapel geplaatst worden.

Kortom er is ontzettend veel gerealiseerd het afgelopen jaar. Jes Seegers zei: “We waren net op het nippertje op tijd klaar”. 15 augustus 2001, Maria Ten Hemelopneming, was in alle opzichten een schitterende maar ook spannende dag. Vele mensen vanuit Baarle en uit de omtrek waren naar de kapel getrokken om de verschillende plechtigheden bij te wonen. Naast vele belangstellenden was het ook een feestelijke bijeenkomst voor de talrijke vrijwilligers. Zij hebben bijna al hun vrije uren belangeloos ingezet. Chapeau (hoedje af) voor het resultaat. Voor deze bijzondere gelegenheid was er een feestelijke mis met vier heren: pastoor Prasing, deken Van Meer, pater Braspenning (over uit Cameroen) en pastor Spies. Tijdens het welkomstwoord memoreerde pastoor Prasing nog het initiatief dat twee jaar geleden door Jan Seegers genomen was om tot een eervol herstel van de bidtuin rondom de kapel van Nijhoven te komen². De groep mensen rondom hem die op een of andere manier enthousiast mee ging doen om dit tot een goed einde te brengen werd steeds groter.

Na de opsomming door pastoor Prasing van de werkzaamheden bij en rondom de kapel dit jaar, en de toekomstige werkzaamheden voor volgend jaar zei hij nog het volgende: “Baarle en omgeving hebben hier op Nijhoven een plek van geloof, een plek waar hemel en aarde elkaar raken. Een belangrijke plaats voor het geloofsleven en het dorpsleven”. Dit komt vooral tot uiting door de vele kaarsen die er dagelijks bij het beeld van Maria in de Mariagrot worden aangestoken. Volgens pastor Spies doen mensen dat uit eerbied en respect. Maar ook om vreugdevolle en droevige gebeurtenissen met haar te delen. Of

gewoon om iets te vragen of iets bij haar neer te leggen. Mensen komen spontaan naar Maria. Bij haar is geen drempel. Zij is de mensen zeer nabij. Zij neemt een zeer centrale plaats in de bidtuin op Nijhoven. Na de plechtige dienst vond er, na de inzegening van de Vijftien Geheimen van de Rozenkrans, nog een processie door de bidtuin plaats. Compleet met het Allerheiligste en de daarbij behorende Latijnse gezangen, zoals Adoro Te Devote, Salve Regina, Rex Clementissime, Pange Lingua en Tantum Ergo. Tussen de Latijnse gezangen en aan het slot werden nog twee Marialiedereren gezongen. De processie ging linksom in plaats van rechtsom, omdat de 15 Geheimen nu gelijk met de Kruiswegstaties rechts naast de kapel in de bidtuin zijn geplaatst. Vroeger begonnen de 15 Geheimen bij de grot nu eindigen ze net voor de Mariagrot. De processie werd voorafgegaan door misdienaars met het kruis, daarachter een lange stoet belangstellenden, het koor, en tenslotte de monstrans onder een baldakijn, met flambouwen omringd en de deken met de monstrans en de andere geestelijken achter het baldakijn. De nieuwe sokkels voor de 7 Smarten van Maria staan links van de kapel vanaf de Calvarieberg. Voor deze gelegenheid was er een oude afbeelding van de 7 Smarten in de oude omkasting bovenop een nieuwe sokkel geplaatst. Dit was een schril contrast met de 15 kleurvolle vernieuwde 15 Geheimen van de Rozenkrans. Na afloop van voornoemde plechtigheden waaraan vele honderden deelnamen ging de stoet in de richting van het asverstrooingsveld. Jes Seegers sprak hier een dankwoord uit voor de vrijwilligers en de sponsors. Hij stak zijn trots voor het asverstrooingsveld niet onder stoelen of banken. In het najaar zal er nog beplanting rond dit veld worden aangebracht en dan is dit veld af. Het asverstrooingsveld ligt wel bij de bidtuin, maar op een mooie enigszins aparte plek binnen het geheel. Er ligt een verhard pad rondom het grasveld, waaraan ook het monument "Gebroken Leven" en de gedenkmuur staan. Het geheel is omheind met hekwerk en een nu nog lage heg. Maickel was er al op uit geweest om een asverstrooier aan te schaffen, maar deze bleek nogal duur. Een sponsor meldde zich spontaan om het bedrag voor dit belangrijke attribuut te schenken. Marian Jacobs mocht de nieuwe asverstrooier aanbieden als cadeau. Pastoor Prasing was zeer aangenaam verrast. Hij zei: "Eigenlijk mag je niet blij zijn hiermee. Het is een apparaat waarmee je de as van de doden kunt verstrooien. Maar ik ben het toch". Hij legde de werking van het apparaat uit en liet weten

hier mooi en plechtig werk mee te kunnen gaan doen. “Op piëteitvolle manier kunnen wij dit hier doen. Dit maakt het helemaal compleet”. Hij bedankte voor het mooie cadeau en met wijwater zegende hij kwistig het asverstrooiingsveld, de gedenkmuur en het “Gebroken Monument”. Tot slot zei Maickel nog: “Hier zal nooit verloren gaan wat onze geest vasthoudt”. Na dit alles was het officiële gedeelte ten einde en was er voor de genodigden nog een informele bijeenkomst in de schuur van de familie Jacobs tegenover de kapel op Nijhoven. Hier kon onder het genot van een drankje nog gezellig nagebuurt worden. Stan Grooten is ondertussen al aan de 7 Smarten van Maria begonnen. Ik ga binnenkort eens kijken hoe ver hij daarmee gevorderd is.

Pastoor Prasing heeft het idee naar voren gebracht om een Gedenkboek over de kapel te publiceren. Om die reden is er een werkgroep geformeerd met de volgende personen: pastoor Prasing als geestelijk adviseur en mede-auteur, Johan Staes, voorzitter van de werkgroep, Cees de Jong namens het kerkbestuur voor de financiën van het project, Jeanny Wouters en tenslotte Gerrit de Jong. Kortom er zijn nog volop activiteiten rondom de kapel. U wordt op de hoogte gehouden!

De vorige keer heb ik een stuk uit het Streekarchief van Oosterhout waartoe het archief van Baarle-Nassau behoort integraal overgenomen als onderdeel van de derde periode, 1648-1926. Dit stuk handelde over de bouwkundige toestand van de kapel. Met het volgende verhaal, wat een uittreksel is uit: 'Inventaris van de archieven van de Hervormde Gemeente Chaam', waartoe de Hervormde

Gemeente Baarle-Nassau na 1807 behoort ga ik verder in op de Derde Periode (1648-1926).

Algemeen

De huidige Hervormde Gemeente Chaam c.a. bestaat uit de vroeger zelfstandige gemeenten Chaam en Snijders

Chaam, Baarle-Nassau en Ulicoten, Gilze en Rijen, Alphen en Riel. Als eerste predikant van Baarle (en Ulicoten) vinden wij genoemd Arnold Blanck, vertrek 1652³. De volgende predikant, Johannes Paul komt en vertrekt tussen medio 1652 en medio 1653⁴. Tot 1807 blijft de gemeente zelfstandig, waarna een combinatie met Chaam tot stand komt. Op dat tijdstip is Chaam vacant. De predikant van Baarle, Jacobus Jansen, wordt de predikant van de combinatie per 1 april 1807, wegens ziekte wordt de intrede echter uitgesteld tot 17 mei. De bepalingen voor deze combinatie zijn: de beide gemeenten gaan gelijk op, ieder met een eigen kerkeraad; de kerkeraden mogen gecombineerd vergaderen, in geval van het uitbrengen van een beroep is het zelfs verplicht; de predikant mag naar believen te Chaam of Baarle-Nassau wonen; de predikant ontvangt voor zijn meerdere moeite tractement van Baarle en f 300 van het kantoor der domeinen te Breda⁵. Aangezien het moeilijk wordt om kerkeradsleden te Baarle te vinden, besluit in 1817 de Classicale vergadering van Breda goed te vinden om de gemeente Baarle “onder het opzigt van den Kerkenraad der eerstgenoemde (nl. Chaam) te stellen”⁶.

Al de dorpen van de huidige combinatie hebben gemeenschappelijk dat ze liggen in een streek die overwegend Rooms Katholiek is gebleven en dat de Hervormde kerk, ondanks de “gereformeerde religie” tot aan de Franse tijd de officiële godsdienst was, numeriek steeds op de tweede plaats bleef staan. Ook de verhouding met het katholieke volksdeel is niet altijd even best geweest. Veel is historisch verklaarbaar. Kon de gereformeerde religie zich b.v. in Holland ontplooiën, in het zuiden braken na het Twaalfjarig Bestand de krijgsverrichtingen weer los, kwamen gebieden tijdelijk weer in Spaanse handen en hadden de protestanten het daardoor zwaar te verduren. Maar ook wanneer dit niet het geval was, infiltreerden de Roomse priesters vanuit de Zuidelijke Nederlanden de grensgebieden. Ook de onveiligheid door de oorlog veroorzaakte dat predikanten niet graag een beroep naar deze streken aannamen. Zo had nog vóór het einde van het bestand de combinatie Chaam-Ginneken veel moeite om een predikant te krijgen na het vertrek van de vorige predikant⁷.

Na de Vrede van Munster, 5 juni 1648, vaardigde stadhouder Willem II als baron van Breda een plakkaat uit ter bestrijding van het Rooms Katholicisme

(15 juni 1648), op een heel wat minder verdraagzame toon als zijn voorgangers plachten te doen⁸, doch volgens Hallema zeer verklaarbaar door de houding der Rooms-Katholieken⁹. In 1652 werd er op last van de regentessen van Willem III een kerkvisitatie gehouden in de dorpen van de Baronie van Breda¹⁰. De reformatie wordt op alle dorpen ingevoerd, er komen predikanten maar de bevolking blijft voor het merendeel Rooms Katholiek en dan hier, dan daar, wordt het de protestanten, die o.a. de kerkgebouwen in gebruik hadden genomen, moeilijk gemaakt. Gegevens zijn hierover te vinden in de classicale acta van Breda, ondermeer in de visitatieverslagen. Vermeldenswaard is dat men behalve de Sint-Salvatorkapel ook de Sint-Remigiuskerk te Baarle poogde in bezit te krijgen. In de vergaderingen van de Zuid-Hollandse synode kwam tussen 1650 en 1665 dit punt telkens ter sprake. De kwestie was: op wiens grondgebied ligt deze kerk? In Baarle-Nassau of Baarle-Hertog? Na 1665 wordt deze zaak niet meer genoemd¹¹. De kerk staat echter op het grondgebied van Baarle-Hertog¹².

De Franse tijd is een tijd van onrust. De “gereformeerde religie” wordt gedwongen zijn bevoorrechte positie op te geven. Bovendien heeft Chaam te kampen met een enkele jaren durende vacature en is de predikant van Baarle langdurig afwezig¹³. De diensten worden aldaar waargenomen door een schoolmeester¹⁴. Door de Rooms Katholieken worden, ook in Baarle-Nassau, pogingen gedaan de kerken weer in bezit te krijgen.

Kerkgebouwen

Wat de kerkgebouwen betreft: de meeste kerken zijn aan de Rooms Katholieken “gerestitueerd” (teruggegeven), namelijk in 1797 de kapel te Ulicoten¹⁵. De Sint-Salvatorkapel te Baarle-Nassau is echter niet in Rooms Katholieken handen overgegaan: “De kapel van Sint-Salvator werd bij besluit van het gewestelijk bestuur van 24 november 1797 nr. 11 mede in gebruik gegeven aan de Katholieken. Deze wilden dit simultaneum niet aanvaarden”¹⁶.

Pastorie

Eertijds hadden de predikanten van de dorpen geen pastorie. Zij moesten een huis huren en kregen hiervoor een huishuurvergoeding van f60 per jaar¹⁷. Bij de combinatie van de Hervormde gemeente van Chaam met Baarle (1807) werd

bepaald dat de predikant naar verkiezing te Chaam of Baarle kon wonen¹⁸. De diakonie te Chaam liet nu een huis bouwen. Dit werd verhuurd als pastorie en uit 's Rijks kas zou f80 aan huur worden betaald, met dien verstande echter, dat het bedrag werd afgetrokken van het tractement¹⁹.

Beroepingswerk

Al de dorpen liggen in de Baronie van Breda. "De predikantsplaatsen (worden) begeben door zijne doorluchtige hoogheid als Heer en Baron van Breda. Dit werd weer doorgemandateerd aan de Drossaert van Breda of deszelfs Stadhouder en aan de Gerechte der Plaatse alsmede aan de Klassis ter approbatie overgegeven"²⁰. Nadat de dorpen tot één Hervormde gemeente zijn samengevoegd, is er voor het beroep een koninklijke collatie nodig²¹. Na 1870 wordt het beroep uitgebracht in de vergadering van de stemgerechtigde lidmaten²². Na het tot stand komen van de combinatie moet de predikant om de veertien dagen preken te Chaam, de andere zondagen beurtelings te Alphen en Baarle-Nassau²³.

Kerkelijke colleges

De kerkeraden van de afzonderlijke gemeenten waren klein. Voor de combinatie had Chaam een "hele" kerkeraad, Gilze en Baarle-Nassau hadden een "halve" en Alphen had in het geheel geen kerkeraad²⁴. Er zijn derhalve geen kerkeraadshandelingen van Alphen van vóór de combinatie. Na de combinatie van alle gemeenten is er één kerkeraad, samengesteld uit leden afkomstig van de verschillende dorpen. Het blijkt dat het vinden van kerkeraadsliden in de gemeenten Baarle-Nassau en Alphen geen eenvoudige zaak was en dat het daardoor in de kerkeraad de vertegenwoordiging uit deze gemeenten ging ontbreken. Op voorstel van ds. van Rhijn werden in 1850 echter enige rijksambtenaren, die in deze gemeenten woonden, gevonden om de kerkeraad aan te vullen namens deze "buitengemeenten", zodat het niet meer nodig zou zijn, dat het Classicaal Bestuur zou doen wat des kerkeraad is. Zij werden benoemd tot opzieners in de rang van diaken en hadden als zodanig zitting en stem in de kerkeraad²⁵. De kerkeraad voerde de administratie der diakonie van Chaam en van Alphen; de fondsen blijven echter gescheiden. De administratie van Baarle werd gevoerd door de predikant onder toezicht van het Classicaal

Bestuur²⁶. Ds. Schotel wenste dit niet meer alleen te doen, maar samen met de overige kerkeraadsliden²⁷. Tevens fungeerden de kerkeraadsliden als notabelen. Kerkvoogdijzaken worden in de kerkeraadvergaderingen behandeld. In 1869 wordt de voorlopige organisatie van de Nederlands Hervormde Kerk aanvaard; de lidmaten van Alphen en Baarle-Nassau verlangen wel dat de administratie van de kerkvoogdij in handen blijft van het college van kerkvoogden en notabelen, dat in Chaam daarmee belast is. De lidmaten van Chaam op hun beurt verlangen, dat geen reglementen op het beheer zullen worden vastgesteld, dan nadat de kerkvoogden en notabelen der afzonderlijke gemeenten hun consideraties hebben ingediend op de ontwerpen regeling; verder, dat uitsluitend leden van de kerkeraad tot notabelen benoemd kunnen worden en dat de predikant of eventueel een ander kerkeraadslid tot kerkvoogd benoemd zal worden. Vanaf 1870 zijn er aparte notulen van de kerkvoogdij²⁸.

Tot zover de protestantse periode over de Sint-Salvatorkapel. U ziet dat er van de kant van de protestanten heel anders tegen bepaalde zaken werd aangekeken. Stadhouder Prins Willem II voert de "gereformeerde religie" resoluut in de Zuidelijke provincies (de zogenaamde Generaliteitslanden) in. Maar omdat er weinig of geheel geen draagkracht voor deze religie was in deze provincies, is het nooit, behoudens uitzonderingen, tot volle bloei kunnen komen. Wordt vervolgd.

Bronnen

- 1) "Ons Weekblad" d.d. 10-08-2001.
- 2) "Ons Weekblad" d.d. 24-08-2001.
- 3) W.P.C. Knuttel, Acta der particuliere synoden van Zuid-Holland, deel III 1646-1656, blz. 336.
- 4) Idem blz. 382.
- 5) Zie inv. nr. 1, het jaar 1807.
- 6) Archief classis Breda, Acta 29 jan. 1817 art. 15
- 7) Zie de artikelen van A. Hallema in Ned. Archief voor Kerkgesch., Nieuwe serie, de delen XLI blz. 13 v.v., XLII blz. 12 vv., XLIII blz. 22 vv., XLIV blz. 231 vv. en XLV blz. 152 vv.
- 8) De tekst van het plakkaat is afgedrukt in Ned. Archief voor Kerkgesch. Nieuwe serie, deel XXI blz. 146.

- 9) A. Hallema, het huis van Oranje en het Protestantisme in Westelijk Noord-Brabant omstreeks het midden der 17e eeuw, in Ned. Archief voor Kerkgesch., Nieuwe serie deel XXI, blz. 142 vv., 147-149.
- 10) Idem, blz. 152-181.
- 11) W.P.C. Knuttel, a.w. deel III, blz. 221, 273, 319, 364, 405, 463, 515 en deel IV blz. 34, 101, 159, 236, 269, 299, 330, 360.
- 12) P. Noordeloos, De restitutie der kerken in den Fransen tijd. Nijmegen/Utrecht 1937, blz. 504.
- 13) Archief classis Breda, Acta 1795 e.v.
- 14) Archief classis Breda, Verslag van de kerkvisitatie in de classis 1796 sept. 6.
- 15) P. Noordeloos, a.w. blz. 522.
- 16) P. Noordeloos, a.w. blz. 504.
- 17) W.A. Bachiene, Kerkelijke Geographie der Vereenigde Nederlanden, deel II, Amsterdam 1769, blz. 166.
- 18) Zie inv. nr. 1, 1807.
- 19) Idem 1808 febr. 24.
- 20) W.A. Bachiene, a.w. blz. 161.
- 21) J.J. Feuring, Alphabetisch register der Hervormde gemeenten, 's-Gravenhage 1830, blz. 28.
- 22) Zie inv. nr. 4, passim.
- 23) Zie inv. nr. 6, 1819 mei 12.
- 24) W.A. Bachiene, a.w. blz. 163.
- 25) Zie inv. nr. 4, notitie na de notulen van 1850 april 4.
- 26) Idem 1840 juli 14 (art. 4).
- 27) Idem 1841 mei 10 (art. 8).
- 28) Zie inv. nr. 79.

*De openingstijden van het Heemhuis
zijn gewijzigd!*

*Elke eerste zondagochtend van de maand is
het Heemhuis geopend van:
10.30 - 12.30*

Baarlese dialectwoorden (2)

W. Olislaegers

Noot van de redactie: uw aanvullingen op deze lijst kunnen nog steeds ingeleverd worden op het Heemhuis, bij een redactielid of een bestuurslid.

E...

Eirpulscheller	aardappelmesje
Erbiezumme	arbeien
Eten as nun haaispaojer	eten als een paard

F...

Floeren	velours (bijv. floeren broek)
Flos	kwast
Fluitjespap	pap van afgeroomde melk
Förm	vorm, conditie

G...

Garde	veldwachter
Gefrut	gepruts
Gegieber	gegichel, gelach
Gemak	toilet, WC
Gesèmmel	geklets, geleuter
Gezoag	gezeur, gezanik
Giebere	giechelen
Godvurre	sakkeren (vloekend)
Grommes kreige	een uitbrander krijgen
Gruun	1. knolrapen (veevoeder) 2. onervaren

H..

Haai	heide
Haaispaojer	bos-ontginner
Halvelings	min of meer, ongeveer

Hang-op	platte kaas van zure melk
Hannebroek	vlaamse gaai
Hannekesnest	rommel, rotzooi, troep
Hendig	1. gemakkelijk 2. goed bekwaam
Heiring	haring
Herres en gees	heen en weer
Hoaver	haver
Horzak	valserik, valsspeler
Horzakke	vals spelen (bijv. bij kaarten)
Hoskuskleiver	witte klaverzuring (eetbaar)
Hot (hottum) en heir	links en rechts (paardencommando)
Huipe	slijmen, huichelen
Huiske	toilet, WC
Hukke	hurken

I...

Impessant (ook meepessaant) tegelijkertijd

J...

Jot beslist, zeker, wél

K...

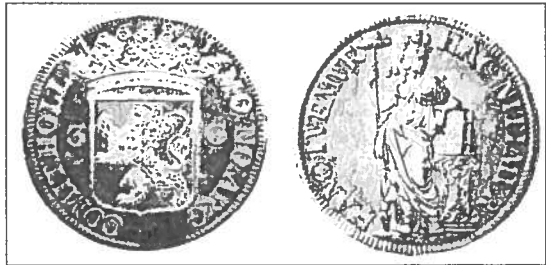
Kalken	witten (met kalk), witschilderen
Kappen	neergooien, omkiepen
Kappesientje	vrouwelijke meikever
Kappesientjes	O.H. Capucijnen (sierduivenras)
Kastaar	belhamel, iemand met lef
Kattre sieze	tikkertje (groepsspel voor kinderen)
Keir	kar
Kèrspoor	karrespoor
Kènder	kinderen
Kinkpuut	kikker, kikvors
Kinnekuskek	doopsuiker
Kiting	meikever

Geschiedenis van de gulden (3)

J. Allies

Rijksdaalder (achterwiel, boerenknoop, knok, leeuwendaalder, pronkdaalder, rijkspop, tofferas, meetje, loens, knaak)

In 1839 werd besloten om de zilverinhoud van de gulden te verlagen. Dit betekende het einde van het driegulden muntstuk. Daar kwam de rijksdaalder voor in de plaats, in de volksmond al snel knaak genoemd. In 1840 kwamen de eerste in omloop met de beeltenis van Willem I. De naam is echter al veel ouder. Vanaf 1552 tot ongeveer 1850 waren er verschillende zilveren munten met die aanduiding in Nederland, Zweden, Denemarken en het Duitse Rijk. Letterlijk betekent rijksdaalder: een daalder in het (Heilige Roomse) Rijk. In 1970 kwam een nikkelen variant van deze munt in omloop. Tussen 1904 en 1956 was er ook een briefje (zilverbond) met de waarde van f2,50 in omloop. Om de schaarste aan munten na de Tweede Wereldoorlog op te heffen kwamen muntbiljetten in omloop van één en van twee gulden vijftig met de beeltenis van Koningin Wilhelmina.

Driegulden munt

Spreuken

De hele handel voor drie knaken - Het is een koopje.

Dat kost knaken - Dat kost veel geld.

Een bas knaken - Vijf gulden.

Hij is een knakenpoetser - Hij is zuinig.

Die auto is zo zuinig, de knaken rollen er uit - Goedkoper vind je nergens.

Als je het in de winkel koopt, betaal je toch al gauw een riks -

Benadrukken dat iets goedkoop is.

Vijfgulden munt (dikke stuiver, gouden heit, joeter, dukaton, halve spliet)

Tussen 1956 en 1961 werden de vanaf 1904 gangbare muntbiljetten weer vervangen door zilveren guldens en rijksdaalders. In 1967 gingen alle zilveren gebruiksmunten uit roulatie en werden vervangen door nikkel munten. Het muntstuk van vijf gulden dateert pas van 1988. Het werd geslagen ter vervanging van het bankbiljet met dezelfde waarde, met de beeltenis van Joost van den Vondel. Dit muntstuk kreeg al gauw de bijnaam van een 'dikke stuiver'.

Het Tientje van Lief tinck

Bij de geldzuivering na de Tweede Wereldoorlog verloren alle door de geallieerde troepen meegebrachte bankbiljetten, zilverbonnen en muntbiljetten hun geldigheid. Met ingang van 16 september 1945 werden de tegoeden van alle burgers bij banken en giro-instellingen geblokkeerd. Om de eerste uitgaven te kunnen doen kreeg iedere Nederlander tien gulden: vijf gedrukte biljetten van één gulden en twee van twee gulden vijftig. De naam herinnert aan de toenmalige Minister van Financiën, mr. dr. P. Lief tinck.

Het Tientje (baardmannetje, mattenklopper, ijsvogel, bananengeld, gouden flak, bellejoet)

Van oorsprong is het een muntstuk met een waarde van tien gulden, later ook een bankbiljet. Dit biljet kwam voor het eerst in omloop in 1904 toen de bankbiljetten wettig betaalmiddel werden. De pasmunt heeft het randschrift 'God zij met ons'. Het gouden tientje is een geliefd verzamelobject. Er werden diverse gelegheidsmunten geslagen. Onder invloed van de wereldoorlogen kwamen steeds minder gouden en zilveren munten in circulatie. De bevolking hield ze gewoon achter. Toenmalige regeringen besloten daarop de geldcirculatie te saneren. Kort na het uitbreken van beide wereldoorlogen lieten ze zogenaamde zilverbonnen aanmaken: noodgeld in kleine coupures. In 1945 werden de

Tiengulden munt

zilverbonnen vervangen door muntbiljetten, een vorm van papiergeld dat in tegenstelling tot bankbiljetten niet werd uitgegeven door De Nederlandse Bank, maar door de Staat. Tegenwoordig zijn geen muntbiljetten meer in omloop.

Spreuken

Voor een joet zit je goed - Slogan van Veronica.

Sommige mensen bedaren onder de trein en vinden evengoed nog een tientje

Ze zijn voor het geluk geboren.

Benamingen van bankbiljetten (vijfentwintig tot duizend gulden)

De oorsprong van bankbiljetten ligt waarschijnlijk in Engeland, waar in de zeventiende eeuw de 'goldsmith-notes' als betaalmiddel in omloop kwamen. De Bankwet van 1948 machtigt De Nederlandse Bank als enige om bankbiljetten uit te geven, die dienen als wettig betaalmiddel. Vorm en grootte stelt de directie vast. Wel moten zij zich houden aan de bepaling dat de coupures niet kleiner mogen zijn dan vijf gulden. Al zijn bankbiljetten in economisch opzicht meer waard dan munten, uit historisch oogpunt zijn ze bepaald minder waard. Dit zie je terug in de taal. Uitdrukkingen waarin bankbiljetten figureren zijn er weinig.

Spreuken

Acht is meer dan duizend -

Acht geven op zijn zaken is meer waard dan duizend gulden.

Duizendguldenkruid - Plantengeslacht.

Flappentap - Geldautomaat.

Namen van bankbiljetten

f25,- Geeltje, flip, gele prent, roodborstje.

f50,- Abraham, half-meier, zonnebloem.

f100,- Bankje, blauwe rug, meier, sjoof, snip.

f250,- Vuurtoren.

f1.000,- Groene flap, groene prent, joet-meier, rooie rug, rug.

Hier eindigt mijn verhaal. Ik hoop dat ik niemand heb verveeld met deze bijdrage over oud en nieuw geld dat in juli 2002 niet meer gangbaar zal zijn.

Merkwaardigheden (29)

Antoon van Tuyl

Zilver

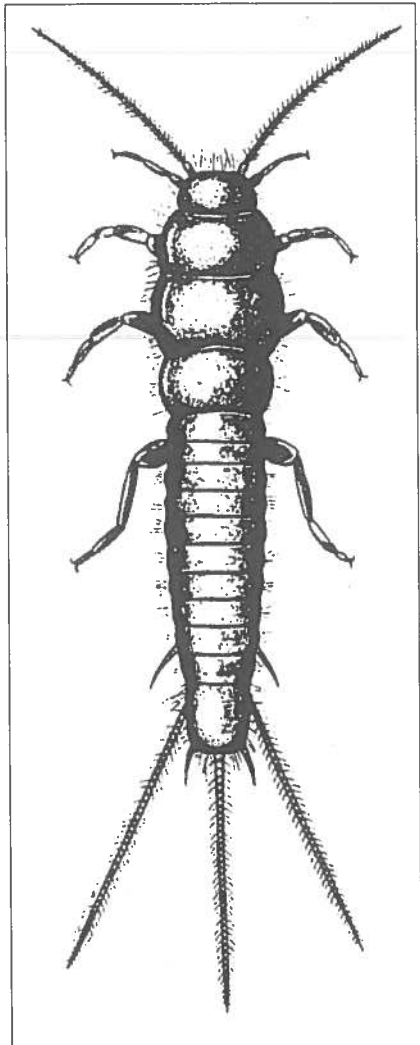
In het zilveren jaar van “Amalia” heb ik in deze rubriek al drie keer eerder een stukje geschreven rond het thema zilver. Vorig keer bladerde ik in plantenboeken om ‘zilveren’ planten op te sporen. In dit nummer zoeken we zilver in de dierenwereld.

Zilvervisje

Het kan je gebeuren dat je op een vochtig plekje in je huis plotseling een klein, zilverachtig diertje razendsnel ziet wegschieten. Het is maar goed en wel één centimeter lang en lijkt door zijn zilverkleur, vorm en snelheid op een klein visje. Maar het is een insect. Heel eenvoudig gebouwd zijn de zilvervisjes: slank en peenvormig. Het lichaam is bedekt met zachte glanzende schubben. Aan de kop zitten twee vrij lange antennes en bijtende kaakjes.

Zoals alle insecten hebben ze zes pootjes. Vleugels ontbreken. Het achterlijf draagt drie ‘staarten’. Die zijn bezet met hele kleine haartjes. Veel familieleden van de zilvervisjes hebben dat ook. Daarom noemt men deze groep soorten de franjestaarten.

Ons zilvervisje wordt ook wel ‘suikergast’ genoemd. Die naam heeft het te danken aan

het feit dat het diertje zich voedt met zetmeelprodukten. Daarom zitten ze graag in kelders en keukeenkasten waar ze zich te goed doen aan restjes meel en suiker. Ze snoepen ook van de lijm van het macaroni-doozje en van het karton, om daarna de inhoud te proeven.

Er is een tweede soort die nauw verwant is aan het zilvervisje. Dat is de *Thermobia domestica*. Als je dat letterlijk vertaalt, krijg je zoiets als 'huiswarmtezoeker'. Dit beestje komt voor op warme plaatsen zoals bakkerijen en keukens. Het heeft langere antennes en staarten als het koelte-minnende zilvervisje.

De meeste mensen zijn niet gelukkig met de aanwezigheid van zilvervisjes in kelder, toilet of badkamer. Op zich zijn ze echter onschadelijk en merkwaardig genoeg om ze eens wat beter te bekijken. Ze geven je daarvoor echter niet veel tijd, omdat ze vliegensvlug bewegen.

Prijslijst publicaties

Titel	•
Jaarboek 1991 Baarle in de Middeleeuwen	10,00
Jaarboek 1992 Baarle in Stukken	Uitverkocht
Jaarboek 1993 Désiré Geeraerts	12,25
Jaarboek 1994 Tussen Bollekens en Bremer	Uitverkocht
De Noordelijke Singelpanden	5,00
Op de bres voor Kerk en Enclaves	12,25
Een Eeuw Zondereigen	23,00
Vrouw in verzet	9,75
Antoniteiten	12,25
Geschiedenis Broeders in Baarle	2,50
De Gilde van St.-Ambrosius	2,50
H. Bernardus en de kerk van Ulicoten	2,50
Het onderwijs in Ulicoten 1803-1927	1,25
In de Voetsporen van Bernardus	2,50
Nieuwsbrief/Van Wirskaante vorige jaren	2,50
Heemkalender 2002	2,50
Heemkalenders vorige jaren	0,50

Bovenstaande prijzen zijn exclusief verzendkosten à • 2,50

De vier inheemse duivensoorten (1)

P. v.d. Flaes

Een gemiddelde duif weegt tussen de 400 en 900 gram. Zijn lengte varieert tussen de 30 en 50 cm. De snelheid tijdens het vliegen ligt tussen de 60 en 120 km per uur. Een topsnelheid van 160 km per uur haalt hij met volle wind van achter. Enige soorten postduiven zijn de kropduif, de Antwerpse postduif en de Pauwduif. Het aantal wilde soorten bedraagt over de hele wereld 289. Behalve op de beide polen en enkele eilanden in Oceanië komen duiven overal voor.

Terwijl ik dit schrijf en het buiten regent en hard waait, kletst een grijswitte dunne sliert uitwerpselen van de Turkse tortelduif tegen het raam. Deze duif verscheen in 1947 in ons land. Hij wist zich hier te handhaven en aanzienlijk uit te breiden. Wanneer de laatste bladeren verdwenen zijn, dan ziet men zijn fragiele nest, bestaande uit wat takjes kriskras door elkaar - waarop hij zijn legsel van altijd twee witte eieren laat balanceren - in de mik van de boom. Turkse tortels blijven hier overwinteren. De gewone tortelduiven vertrekken al in augustus naar de landen rond de Middellandse Zee. Dit dier is weer kleiner dan de holenduif en ook iets slanker. Het heeft een gespikkeld dek. De Turkse tortelduif heeft een zwarte band om zijn nek.

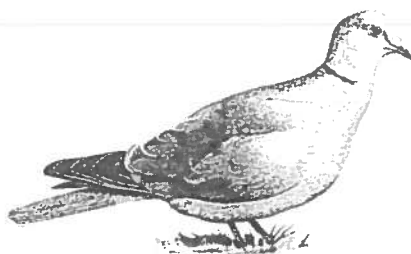
In tegenstelling tot de houtduif bewoont de holenduif bij voorkeur oude beuken- en eikenbossen. Hij broedt namelijk in holle bomen; misschien is het beter te zeggen broedde. De holenduif heeft zich namelijk in de afgelopen halve eeuw in onze contreien aan alle mogelijke soorten nestelplaatsen aangepast en komt zeker ook daardoor veel algemener voor dan vroeger. Doorgaans worden er twee legsels per jaar voortgebracht. Het broedsel bestaat uit twee eieren. Het paar broedt ze om beurten uit. Na 17 of 18 dagen komen de kuikens uit het ei en na een maand trekken ze de vrije natuur in.

De houtduif was vroeger de schrik van de landbouwers, doordat ze met zovelen waren en door hun enorme vraatzucht de landbouw geweldige schade toebrechten. Op het landgoed 'de Utrecht' organiseerde men een paar maal per jaar de jacht op deze vogelsoort. Iedereen die kon schieten was welkom op

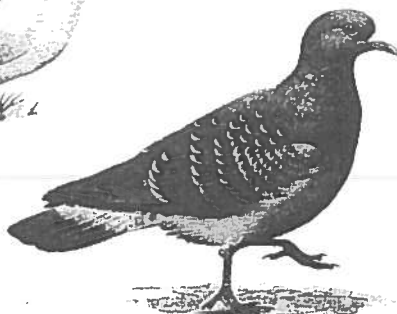
dit landgoed onder Esbeek. De beste schutters konden een aardig bedrag krijgen plus de geschoten duiven. Het nest van deze duif ligt doorgaans goed verborgen in de takken van de bomen. Wel verraadt hij zich door het vele kabaal dat hij maakt wanneer men hem opzoekt.

Vroeger gebruikte men duiven voor de bezorging van de post. De Sultan van Bagdad heeft in 1150 een heel netwerk voor de post opgezet. Duiven die in

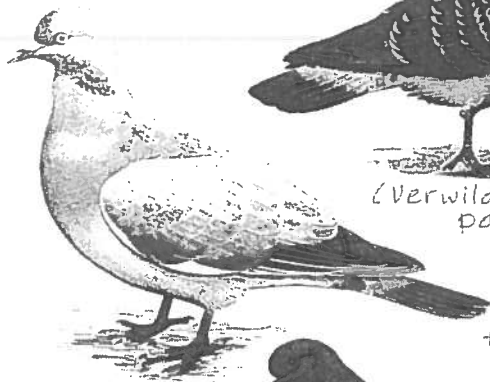
steden bivakkeren zijn verwilderde postduiven. Ze veroorzaken veel schade aan kerktorens en gebouwen. Men tracht ze dan ook op alle mogelijke manieren te verdelgen. Tegelijk zijn er mensen die hen ondanks alles blijven voederen.

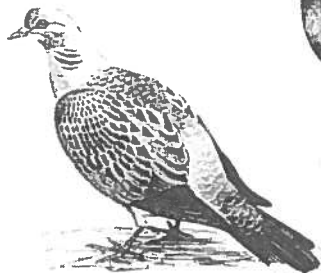
Turkse tortel

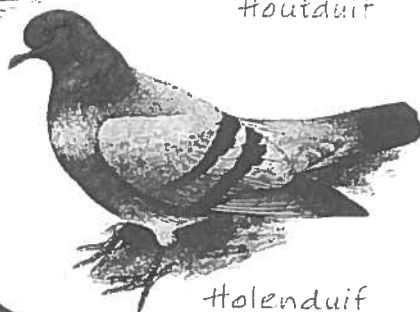
(Verwilderde)
postduif

Houtduif

Gewone tortelduif

Hollenduif

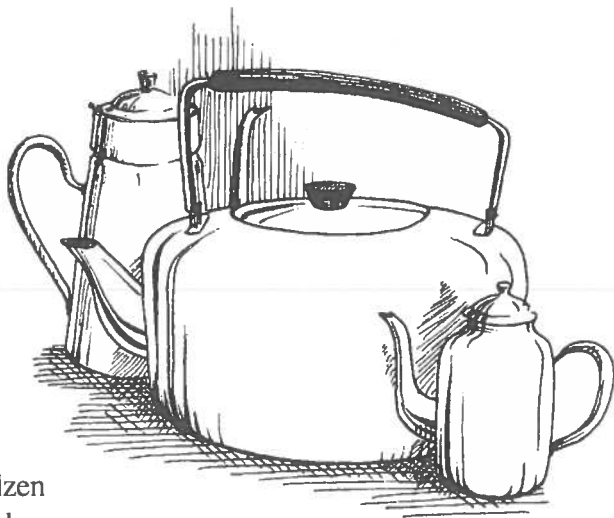
Arme Amalia (38)

A. van Tuyl

Deze rubriek was even afwezig, maar de schenkingen van voorwerpen is gewoon doorgedaan. Wij geven u dus weer een overzicht. In de voorbije maanden ontving Amalia:

- een stel ouderwetse rolschaatsen
- een mussenklem
- twee oude gesmede duimen (spijkers)
- wit metalen rozenkrans-etuitje
- serie reclame-affiches
- vier religieuze boeken
- een welpenpetje, -halsdoek en -kousenflosjes
- een pergolator-koffiepot
- een scheerkist met inhoud
- stuk slageregereedschap (messenhoes)
- een breiboek, een liederenboekje en een geschiedenisboekje
- een dia-doorlicht-plateau
- een rijk gebeeldhouwde zwart-houten zuil in Indische stijl
- twee dozen Radion-wasmiddel
- drie insignes (speldjes) van de BB, St. Eloy en NKV
- grote verzameling blikken dozen en trommels
- een busje Vim
- een blokje blauwsel
- vier vliegenvangstrips
- een doosje cleanblocs
- een muizenklem
- een serie boeken (kerstliederen, encyclopedie, fotoboek Amsterdam, fotoboek Holland, natuurgids en Bijbels)
- een paar zwarte damesklompen
- een Box-fototoestel
- twee kandelaars
- een grijze keulse pot
- stukkenzeep (Cadenu, Castella en Sunlight)
- houten landkaartenstandaard
- landkaart van de wereld
- bruine grez inmaakpot
- een kruisbeeld
- een schaarje met instelschroef (functie is onbekend)
- verzameling penhouders en pennen
- flesje vulpeninkt
- een boorzwingel

- een plantschopje
- twee katechese-documentatie-mappen (bevatten fraaie foto's)
- een koffiepot, een theepot en een waterketel
- een glazen fruitschaal
- een nootmuskaatrasp
- een set bestek
- een vork van het Duitse leger
- een set geweerkogel-hulzen
- twee bronskleurige metalen Mariabeeldjes
- een imitatie-houten hostiedoos
- twee doosjes haarspelden
- een knikkerzakje met glazen stuiters
- een witte rozenkrans
- twee kerkboeken
- een schooletui met inhoud
- twee kalendertegels met afbeeldingen van de goud- en zilversmid

- een fotoboekje van het Retraitehuis van Seppe
- een paar schoolboekjes en werkschriften
- een fruitrassenlijst 1943
- de Landbouwgids 1952
- verzameling voordrachten en liedjes
- een kleine vitrine met een stel voegeleieren
- een handnaaimachine

De schenkingen kwamen van: mevr. Van Berkum, Jan Leuris, Fons Willemsen, mevr. Mertens-de Rooy, Louis Vreschueren, Fonnies de Rooy, Jan Bruurs, Joop Godschalk, Frans Leyten, mevr. Van de Ven, Ad Jacobos, mevr. A. van Eijl-van de Klashorst, Neel van Loon, Tiest Hurks, mevr. Liza Kusters-van Sas, mevr. A. Van Aelst-Willemsen.

Allemaal heel hartelijk dank en tot volgende keer.

Aanwinsten BiDoc (12)

Lida Luiten

Amalia koestert Uw milde schenkingen en stelt ze ter beschikking van de gemeenschap. Denk daarom aan de heemkundekring bij het opruimen van uw boeken, tijdschriften, knipsels, foto's, bidprentjes, enzovoort. Breng op woensdagavond eens iets mee voor Amalia! Onderstaande titels werden het voorbije trimester aangeleverd:

- Op ontdekkingstocht door West-Brabant: Baronie en Markiezaat; Geert de Bruijn en Frank v.d. Hoven
- Ex-Libris van Marie-Christine van Eijl, Vogels in de Lage Landen en Natuurwijzer (schenkingen van mevr. A. van Eijl)
- Noordbrabants Historisch jaarboek deel 17-18
- Jaarboeken 1998-1999 en 1999-2000, Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde
- Aantal jaargangen van het Genealogisch Tijdschrift voor Midden-, West- en Oost-Brabant
- Twee jaargangen Vlaamse Stam 1988-1989, bidprentjes en rouwbrieven (schenking mevr. Govers-Simons)
- Proces-verbaal vaststelling toestand grenspaal in de Bollekens bij Meerle (schenking Miel Rijsbosch)
- Liedererenboek en foto's (schenking Jo Huybrechts)

Voor twee grote schenkingen vragen wij graag uw bijzondere aandacht. Van Fons Willemsen ontvingen wij heel wat boeken en documenten, teveel om allemaal op te noemen. Een kleine greep uit het aanbod:

- Fotoalbum 100 jaar Jantje van Vugt
- Fotoalbum 550 jaar Ulicoten
- Drie kerkboekjes, twee gebedenboeken
- Natuurparken in Nederland
- Statuten onderlinge paardenverzekering Ulicoten
- Coöp. Stoomzuivelfabriek 'De Eendracht'
- Fokcentrale C.U.B. jaarverslag 1975-1976

In Zondereigen dacht Gust Versmissen aan onze vereniging bij het opruimen van de goederen van zijn zus, juffrouw Maria. Een grote hoeveelheid boeken kwam via hem bij ons terecht, waarvoor dank.

- Flandria Nostra (5 delen)
- Standaard Encyclopedie (14 delen)
- Grote Winkler Prins (20 delen)
- Winkler Prins Woordenboek (2 delen)
- Groot Frans Woordenboek
- Geschiedenis van België (4 delen)
- Kunst van Europa (Elsevier, 16 delen)
- Winkler Prins Medische Encyclopedie (6 delen)
- Encyclopedie van het Katholicisme (3 delen)
- Zoek het eens op, geïllustreerde encyclopedie (5 delen)
- Standaard Beeld van Europa (5 delen)
- Tuinieren en verzorgen van kamerplanten (11 delen)
- De wonderlijke natuur (5 delen)
- Ruim 150 romans waaronder Conscience, Flerackers, Gulden Reeks van het Davidsfonds, enzovoort.

750 jaar Zondereigen (4)

Herman Janssen

Superongelooflijkfantastisch. Kunnen we voor de afwezigheid het Vijf-Gehuchtentoneel anders omschrijven? Een creatief, gedurfd en boeiend megaspektakel? Komt nauwelijks in de buurt! Alweer een geslaagde, hoogstaande activiteit van '750 jaar Zondereigen'? Ja! Dat begint er al aardig op te lijken. Zondereigen verrast mij elke keer opnieuw. Het doet zo'n deugd om die gemeenschap een steuntje in de rug te mogen bieden. Jammer genoeg loopt het feestjaar stilaan ten einde. Nog één grote activiteit hebben we voor u in petto.

Slotweekend

Het feestprogramma (13.00-18.00u):

- Tentoonstellingencircuit (een handvol exposities op wandelafstand)
- Presentatie van ons fotoboek 'Een Eeuw Zondereigen'
- Verkoopstand en afhalen van de vooringetekende exemplaren
- Oprichting van een werkgroep Zondereigen met blijvende samen-werking tussen Amalia, Marcblas en vzw Zondereigen
- Presentatie van de infoborden die onze vereniging naar aanleiding van haar zilveren jubileum zal plaatsen bij de vijf kapelletjes langs het traject van de Zondereigenwandeling
- Kerststal
- Optreden van kamerkoor Terpander ('Baarle Rondom')
- Voorstelling van onze vereniging en ledenwerving
- Oliebollenverkoop

U merkt het al: het programma is beslist de moeite waard en Amalia zal ruimschoots in de kijker lopen. Op 30 december verwachten we daarom AL onze leden in Zondereigen. Samen sluiten we het feestjaar 'van wirskaante' af.

Fotoboek 'Een Eeuw Zondereigen'

Ter gelegenheid van het feestjaar '750 jaar Zondereigen' wordt een fotoboek gepresenteerd over de voorbije eeuw. De uitgave wordt financieel gedragen door de heemkundekringen van Baarle en Merksplas, mede als een blijvende herinnering aan hun eigen jubileum: 25 jaar Amalia van Solms en 20 jaar Marcblas. Aan beide gebeurtenissen wordt in het boek uitgebreid aandacht besteed.

Het fotoboek is een mooi eindejaarsgeschenk voor iedereen die interesse heeft voor het wel en wee van een kleine Kempische gemeenschap. Het wekt ook ver buiten Zondereigen de nodige interesse. Wie het fotoboek als een kerstgeschenk wil aanbieden, kan bij ons een feestelijke cadeaubon afhalen. Dankzij een extra korting van Drukkerij Em. de Jong b.v. kon de verkoopprijs erg laag worden gehouden (23 Euro, 923 BF of 50,40 NLG). De verkoop in Zondereigen start op zondag 30 december. In het Heemhuis wordt het fotoboek te koop aangeboden vanaf de nieuwjaarsreceptie, de eerste zondag van januari.

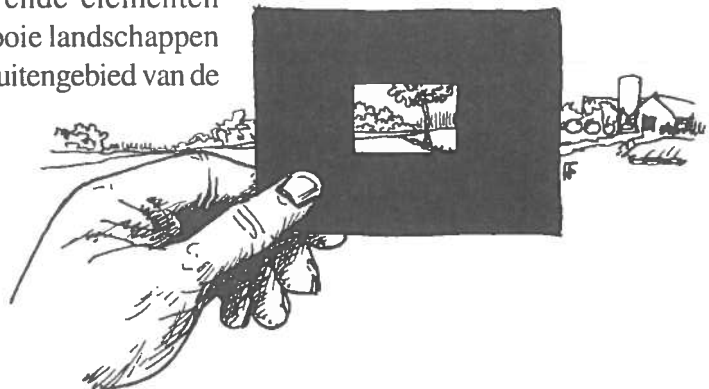
Witte Kei-wandeling

Op zondag 14 oktober kwamen ruim dertig wandelaars bijeen, aangelokt door het 'goedmakertje' van Amalia. In het voorjaar viel namelijk een wandeling weg door de bosafsluitingen in verband met de M.K.Z.-crisis. Dat werd nu dus goedge maakt.

De weergoden werkten mee. Herman en Antoon hadden binnen onze eigen gemeentegrenzen toch weer een nieuwe route weten te vinden. De keuze was mede ingegeven door de viering van '750 jaar Zondereigen'. De akte uit 1251 waarin de naam Zondereigen voor het eerst genoemd wordt, vermeldt namelijk dat in opdracht van de Hertog van Brabant een grensgeschil wordt opgelost. Zes wijze mannen moesten maar eens heel nauwkeurig aanwijzen waar de grenzen van Baarle-Hertog (Zondereigen), Merksplas en Hoogstraten elkaar raken. Op dat punt ligt sinds mensenheugenis een grote witte steen ingegraven. Het 'kopje' van deze witte kei zijn we gaan zoeken. En we vonden het.

Tijdens de wandeling werd hier en daar even stilgestaan bij bepaalde elementen in het landschap. Daarbij kreeg je antwoord op vragen als: Waar komen die glooiingen vandaan? Waarom staat er altijd water in die wei? Hoe kan het dat hier alleen maar dennen groeien en dáár niet? De schoonheid van het landschap kwam soms nog meer tot zijn recht toen alle deelnemers een landschapzoekertje aangereikt kregen. Het is een simpel zwart kartonnetje waar een rechthoekig gat uitgesneden is. Daarmee kun je de mooiste stukken van een landschap perfect uitzoeken en storende elementen afschermen. En mooie landschappen zijn er in dat verre buitengebied van de Witte Kei.

Een deelnemer

Notulen van de 25e Algemene Ledenvergadering 8 maart 2001

1. Opening

Voorzitter Ad Jacobs opent de 25e ledenvergadering en heet alle 59 leden van harte welkom. Een speciaal woord van welkom richt hij aan de leden van buiten onze gemeentegrenzen en aan de leden van de jubileumcommissie 25-jarig bestaan. In het kort gaat de voorzitter in op de geschiedenis van de Heemkundebeoefening in Baarle welke in 1947 begint. “Kapelaan Kramer was de contactpersoon voor onze Heemkundekring met 10 leden. Door allerlei oorzaken kwam de plaatselijke afdeling niet echt van de grond. Vanaf 1952 werd de kring Baarle niet meer vernoemd bij het Brabants Heem. In 1975 werden de eerste initiatieven ondernomen door Jos de Swart om te kijken of er belangstelling was om tot de oprichting van een Heemkundekring te komen. Hij vond niet alleen gehoor bij Pater Loffeld maar ook bij burgemeester Hogenbosch. Gezamenlijk hebben zij er voor gezorgd dat de initiatieven omgezet werden in daden en zo is onze huidige vereniging nieuw leven in geblazen.

Op 8 juni 1976 ging de oprichtingsvergadering door in het Kultureel Centrum. Baarle had weer een Heemkundekring die werd vernoemd naar de beschermvrouwe van het land van Baarle en Turnhout, te weten Amalia van Solms. Uiteindelijk kan vastgesteld worden dat de oprichters, ondanks alles, zijn doorgegaan en de vereniging langzaam hebben uitgebouwd.

Vijfentwintig jaar Amalia is niet niks. Wij zijn uitgegroeid tot een actieve vereniging, een vereniging met een gevarieerd programma, een vereniging met ongeveer 400 leden. Door de goede samenwerking tussen bestuur, werkgroepen en leden kon onze vereniging veel heemkundige zaken realiseren. Laten we deze samenwerking vooral vasthouden en op basis hiervan verder werken. Op deze wijze staan ons nog vele goede heemkundige jaren te wachten. Laten we vandaag samen beginnen met de viering van ons jubileum, met een programma dat straks aan u gepresenteerd wordt door de jubileumcommissie. Zij hebben al veel tijd en energie gestoken in de voorbereidingen en zowel zij als het bestuur rekenen op uw belangstelling en medewerking voor deze activiteiten.

Tijdens deze vergadering wordt ook teruggekeken naar de activiteiten van vorig jaar en vooruit gekeken naar het verdere programma van dit jaar. Een vol programma wat in het teken staat van “Zilver voor Amalia” en ook in het teken van “750 jaar Zondereigen.” In het afgelopen jaar hebben we weer verschillende nieuwe leden kunnen inschrijven maar er zijn er ook een aantal die ons ontvallen zijn. Hiervoor wil ik graag een moment van stilte om deze leden te herdenken.....

Hiermee verklaar ik onze 25e Algemene Ledenvergadering voor geopend”, aldus de voorzitter.

2. Mededelingen

De volgende personen hebben zich afgemeld voor deze vergadering: Mieke Becqué, Con Wolters, Guust Haagen, Henk Willemsen en dhr H. Martens. Dré Moors deelt tot slot mee dat we in het Heemhuis voortaan de beschikking hebben over een GSM. Het telefoonnummer is: 06 19150 962. Cinus Rodenburg wordt aangewezen als "beheerder." Dré Moors zal de gebruiksaanwijzing op papier zetten en op het prikbord hangen.

3. Verslag van de Algemene Ledenvergadering van 24 februari 2000

Er zijn geen op- of aanmerkingen. Het verslag wordt derhalve ongewijzigd vastgesteld.

4. Verslag van de activiteiten van het voorbije jaar

Herman Janssen geeft een overzicht van het voorbije werkjaar. Blijkens het applaus aan het einde van het door Herman verstrekte overzicht, zijn de leden tevreden met de activiteiten zoals die hebben plaatsgevonden.

5. Financieel verslag over 2000 en vaststelling van de begroting 2001

Onze penningmeester Lia van Gils licht het financieel verslag toe met behulp van sheets. Ons eigen vermogen is gegroeid van fl. 63.855,- naar fl. 65.740,-. Blijkens de exploitatierekening bedroegen in 2000 de ontvangsten fl. 31.500,- en de uitgaven fl. 29.614,-. Per saldo een exploitatieoverschot derhalve van fl. 1.885,-. Alle onderliggende cijfers worden door Lia uitgebreid toegelicht.

De voorzitter constateert dat we een financieel gezonde vereniging zijn en dat Lia haar werk als penningmeester weer voortreffelijk heeft verricht. Een applaus van alle aanwezige leden is haar beloning. De leden stemmen ook in met de begroting 2001. Aan inkomsten wordt geraamd een bedrag van fl. 31.000,-. Dit bedrag is inclusief een extra verhoging ad fl. 1.500,- aan contributies als gevolg van een in 2001 te organiseren ledenwervingsactie.

De uitgaven in 2001 worden geraamd op fl. 37.750,- (inclusief een bedrag van fl. 5.000,- ten behoeve van de viering van ons 25-jarig bestaan). Per saldo resteert derhalve een geraamd negatief exploitatiesaldo van fl. 6.750,-. Gezien onze gunstige financiële situatie vormt dit geen probleem.

6. Verslag van de kascommissie

Op 14 februari 2001 heeft de kascontrole plaatsgevonden. De kascommissie bestond uit Gerrit de Jong en Henk Willemsen. Gerrit de Jong meldt de aanwezigen dat volledige inzage is verkregen. De inkomsten en uitgaven zijn keurig verwerkt. Er is geen enkele oneffenheid in de boekhouding geconstateerd. Amalia is volgens Gerrit een financieel gezonde vereniging. Met zijn voorstel om de penningmeester decharge te verlenen wordt met applaus ingestemd.

7. Bestuursverkiezingen

Blijkens het rooster van aftreden zijn in 2001 aan de beurt Corrie Landman, Lia van Gils en Dré Moors. Alle drie stellen zij zich herkiesbaar. Er zijn geen tegenkandidaten aangemeld. De leden stemmen met applaus in met hun kandidatuur.

8. Benoeming kascommissie

In verband met de controle van de jaarrekening 2001 bestaat de kascommissie wederom uit Gerrit de Jong en Henk Willemsen. Voor de controle vanaf 2002 melden zich aan Fons Raeijmakers en Peter Tuijelaars. Zij zijn tevens reserve voor de controle van de jaarrekening 2001.

9. Vaststelling contributie

Het bestuur stelt voor om de contributie 2001 niet te wijzigen ten opzichte van die over 2000, te weten:

Persoonlijk lidmaatschap	F 30,—	Bfrs 550,—	• 13,65
Gezins lidmaatschap	F 40,—	Bfrs 720,—	• 18,20
Jeugdlidmaatschap	F 10,—	Bfrs 180,—	• 4,55

Naar aanleiding van een vraag van Dré Kusters deelt de voorzitter mee dat het jeugdlidmaatschap geldt tot en met de leeftijd van 20 jaar. De vergadering stemt in met het voorstel van het bestuur. Lia van Gils zal op korte termijn zorgdragen voor het vervaardigen van de acceptgiro's.

10. Activiteiten 2001

Dré Moors gaat in op enkele belangrijke activiteiten in 2001. Het activiteiten aanbod valt dit jaar uiteen in drie grote blokken:

1. De activiteiten ter gelegenheid van ons zilveren jubileum (wordt straks toegelicht).
2. De activiteiten in het kader van 750 jaar Zondereigen.
3. Onze 'gewone' activiteitenkalender.

Kortheidshalve wordt verwezen naar de activiteitenkalender zoals die integraal wordt afgedrukt in de eerstkomende uitgaven van Van Wierkaante.

11. Beleidsplan 2000-2005

Antoon van Tuijl deelt de vergadering mee dat het beleidsplan afgelopen jaar diverse malen punt van bespreking is geweest. Aan de uitwerking van een aantal doestellingen is of wordt uitvoering gegeven. Antoon staat expliciet stil bij de voorgenomen ledenwerving, de grotendeels gerealiseerde Bibliotheek en Documentatiecentrum en de verfraaiing van het Heemhuis (met name de bovenverdieping). Ook dit jaar worden weer enkele zaken uit het beleidsplan uitgewerkt.

12. Rondvraag

Van de rondvraag maakt geen van de leden gebruik.

13. Presentatie van het jubileumprogramma

De voorzitter geeft het woord aan de commissie Jubileumviering voor de presentatie van het jubileumprogramma ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan. Op voorhand dankt hij deze zes mensen voor het vele werk dat reeds in een korte tijd is verricht. Namens de commissie bestaande uit: Frans en Annet Tuijelaars, Jan en Ria Willekens en Leo en Maria Voeten voert Ria het woord. Zij doet dat op een bijzonder humoristische wijze, daarbij ondersteund door Annet en Maria. Kort en bondig bestaat het jubileumprogramma uit de volgende onderdelen:

- Toneelvoorstelling “De koffietafel van Nonkel Gaston” op zondag 18 maart.
- Academische jubileumzitting met aansluitend receptie op vrijdag 8 juni.
- Opening jubileumtentoonstelling op zaterdag 9 juni.
- Familie-Fietstocht doorheen ons Heem op zondag 10 juni.
- Boerenkoffietafel op zaterdag 22 september.

Het feestprogramma valt bij de leden in goede aarde, blijkend uit het langdurige applaus. Aan de bestuursleden wordt door de jubileumcommissie een leuke attentie uitgereikt, hetgeen vergezeld wordt met een persoonlijk woordje.

14. Sluiting

Aan het slot van de vergadering wordt door alle aanwezigen het glas geheven op onze vereniging. De voorzitter spreekt de verwachting uit dat we er met z'n allen een gezellig feestjaar van zullen maken. Hij dankt alle leden voor hun aanwezigheid en inbreng en sluit om 22.15 uur de bijzonder geslaagde en gezellige vergadering af.

(Na afloop blijven de leden nog geruime tijd gezellig en informeel bijeen).

Activiteitenkalender 2001

December

zon 02	10.30-13.00u	Open-zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 02	13.30-16.00u	Tentoonstelling 'Op weg naar Compostella'
wo 19	20.00-22.00u	Kerstanimatie (vertrek aan het Heemhuis)

Activiteitenkalender 2002

Januari

zon 06	10.30-12.30u	Open zondag met nieuwjaarsreceptie Opening tentoonstelling 'Baarle proeftuin voor Europa' Voorstelling fotoboek 'Een Eeuw Zondereigen'
zon 06	13.30-16.00u	Tentoonstelling 'Baarle proeftuin voor Europa'
wo 23	20.00-22.00u	Lezing

Februari

zon 03	10.30-12.30u	Open zondag met tentoonstelling
zon 03	10.30u	Genealogisch café
zon 03	13.30-16.00u	Tentoonstelling 'Baarle proeftuin voor Europa'
wo 20	20.00-22.00u	Lezing door Dr. A. Vroon: 'De Hervormde gemeente Baarle-Nassau in de periode 1795-1820' (Salvatorkapel Nijhoven)
don 28	vanaf 20.00u	Alg. Ledenvergadering bij de Kneut in Ulicoten

Maart

zon 03	10.30-12.30u	Open zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 03	13.30-16.00u	Tentoonstelling 'Baarle proeftuin voor Europa'
wo 13	20.00-22.00u	Filmavond 2de Wereldoorlog (Arie de Jong)
zon 24	08.00-12.00u	Vroege vogeltocht

April

zon 07	10.30-12.30u	Open zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 07	vanaf 11.00u	Opening tentoonstelling
zon 07	13.30-16.00u	Tentoonstelling 'Ons Heemhuis 125 jaar oud'
don 18	19.00-21.00u	Nachtegalentocht

Mei

zon 05	10.30-12.30u	Open zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 05	13.30-16.00u	Tentoonstelling 'Ons Heemhuis 125 jaar oud'
zat 11	13.00-18.00u	Fietstocht naar 'Molenheide' (heemkring Gilze)
zat 25	08.45-14.00u	Lange wandeling (Laarzenpad Castelré)

Juni

- zon 02 10.30-12.30u Open zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 02 13.30-16.00u Tentoonstelling 'Ons Heemhuis 125 jaar oud'
zat 22 Heemreis naar Tielen, Mol en Geel

Juli

- zon 07 10.30-12.30u Open zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 07 vanaf 11.00u Opening van de tentoonstelling
zon 07 13.30-16.00u Tentoonstelling schilderijen van dhr. Peerden

Augustus

- zon 04 10.30-12.30u Open zondag met tentoonstelling, BiDoc en aandacht voor
Amalia's 400ste geboortejaar
zon 04 13.30-16.00u Tentoonstelling schilderijen van dhr Peerden
zat 17 09.30-18.00u Tiende Lokale Heemdag
zat 31 vanaf 09.00u Fietstocht naar Turnhout op Amalia's 400ste geboortedag

September

- zon 01 10.30-12.30u Open zondag met tentoonstelling, BiDoc en aandacht voor
Amalia's 400ste geboortejaar
zon 01 vanaf 11.00u Opening fototentoonstelling 'Zoekplaatje' en presentatie van
de vijftiende heemkalender
zon 01 13.30-16.00u Fototentoonstelling 'Zoekplaatje'
zat 07 09.00-19.00u Verbroederingsdag met heemkringen uit Alphen, Chaam,
Merksplas en Ravels.

Oktober

- zon 06 10.30-12.30u Open zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 06 vanaf 11.00u Opening tentoonstelling 'Monumentale bomen'
zon 06 13.30-16.00u Tentoonstelling 'Monumentale bomen' in samenwerking met
ABC-milieclub
zat 12 08.45-14.00u Lange wandeling (Boone's Blijk, Turnhout)
zat 26 09.00-14.00u Geleide fietstocht langs monumentale bomen

November

- zon 03 10.30-12.30u Open zondag met Genealogisch café
zon 03 13.30-16.00u Tentoonstelling 'Monumentale bomen'
don 14 20.00-22.00u Lezing 'Monumentale bomen' (A. van Tuijl)

December

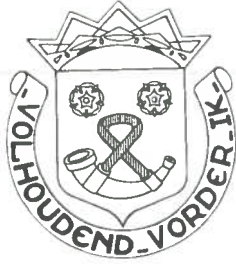
- zon 01 10.30-12.30u Open zondag met tentoonstelling en BiDoc
zon 01 13.30-16.00u Tentoonstelling 'Monumentale bomen'
don 19 20.00-22.00u Kerstanimatie

**DANK
U WEL**

IEDEREEN DIE EEN STEENTJE
HEEFT BIJGEDRAGEN AAN
DE OPVOEDING VAN
AMALIA

TOT EEN VOLWASSEN JONGEDAME
VAN 25 JAAR

van wierskaante